AGATHE BACKER GRØNDAHL

Scherzo

Firhendig klaver

NB noter
This music is copyright protected

NB noter
This music is copyright protected

AGATHE BACKER GRØNDAHL

SCHERZO

for

firhendig klaver

1869/1903

Renskrevet og tilrettelagt

av

Morten Gaathaug

2000

NB noter
This music is copyright protected

Durata 10 min.

FORORD

Dette verk ble skrevet av den 21-årige Agathe Backer mens hun ennå var student ved Kullaks akademi i Berlin. Sluttstrek er datert 23. april 1869. I sin originale form er det hennes første og eneste orkesterverk. Det er ikke funnet belegg for at den ble oppført i Berlin, men ihvertfall her hjemme fikk den mye hederlig omtale. Siden ble den glemt - en skjebne som i dette tilfelle også må sees på bakgrunn av at komponisten var en kvinne.

Agathe Backer Grøndahl beholdt selv troen på at verket hadde noe i seg. I en skissebok fra 1870-tallet står kladden til en nesten fullstendig firhendig-versjon. De andre utkastene kan virke som nye forsøk gjort i anledning av sønnen Fridtjofs debut i 1903. To parallelle skisser i fullstendig partitur vitner om en helhjertet innstilling til arbeidet. Grunnen til at hun ikke fullførte sitt forsett er sannsynligvis den at hun mot slutten av sitt liv var mye plaget av sykdom.

Ved å sammenlikne disse tre skissene med orkesterpartituret, har det vært mulig å rekonstruere Agathe Backer Grøndahls påtenkte firhendigversjon. En detaljert gjennomgang av de valg, rettelser og tilføyelser jeg har måttet gjøre (samt en nærmere beskrivelse av det etterlatte materialet) finnes bak i heftet. Det er mitt håp at dette friske og sjarmerede ungdomsverk - som skriver seg fra en av de store komponister i norsk musikks gullalder - med dette vil nå frem til nye brukere.

NB noter
This music is copyright protected

Langhus 10. mars 2000

Morten Saathaug

Scherzo

Secondo

Allegro (♩ = 96)

Agathe Backer Grøndahl, 1869/1903

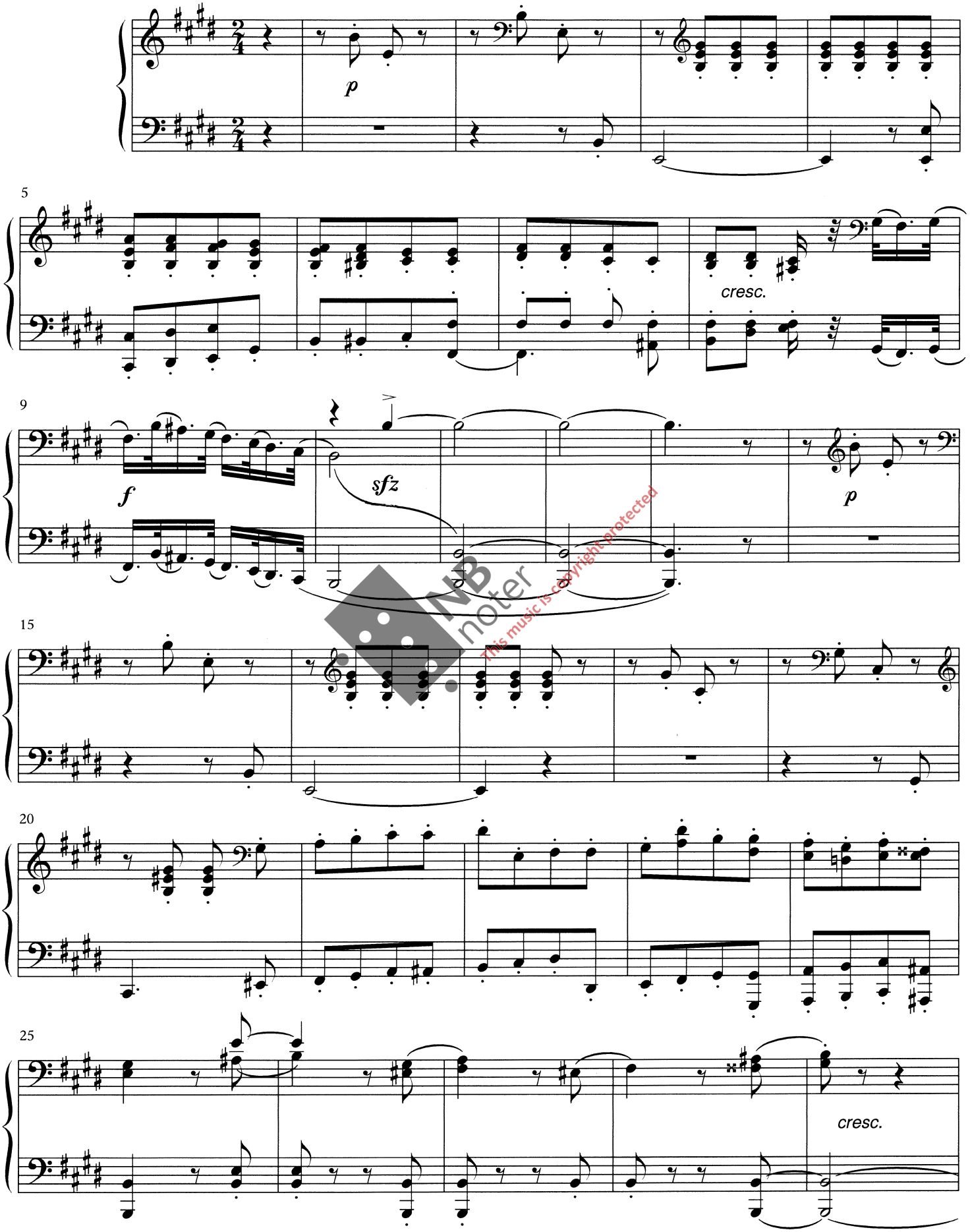

NB noter
This music is copyright-protected

Scherzo

Primo

Agathe Backer Grøndahl, 1869/1903

Allegro (♩ = 96)

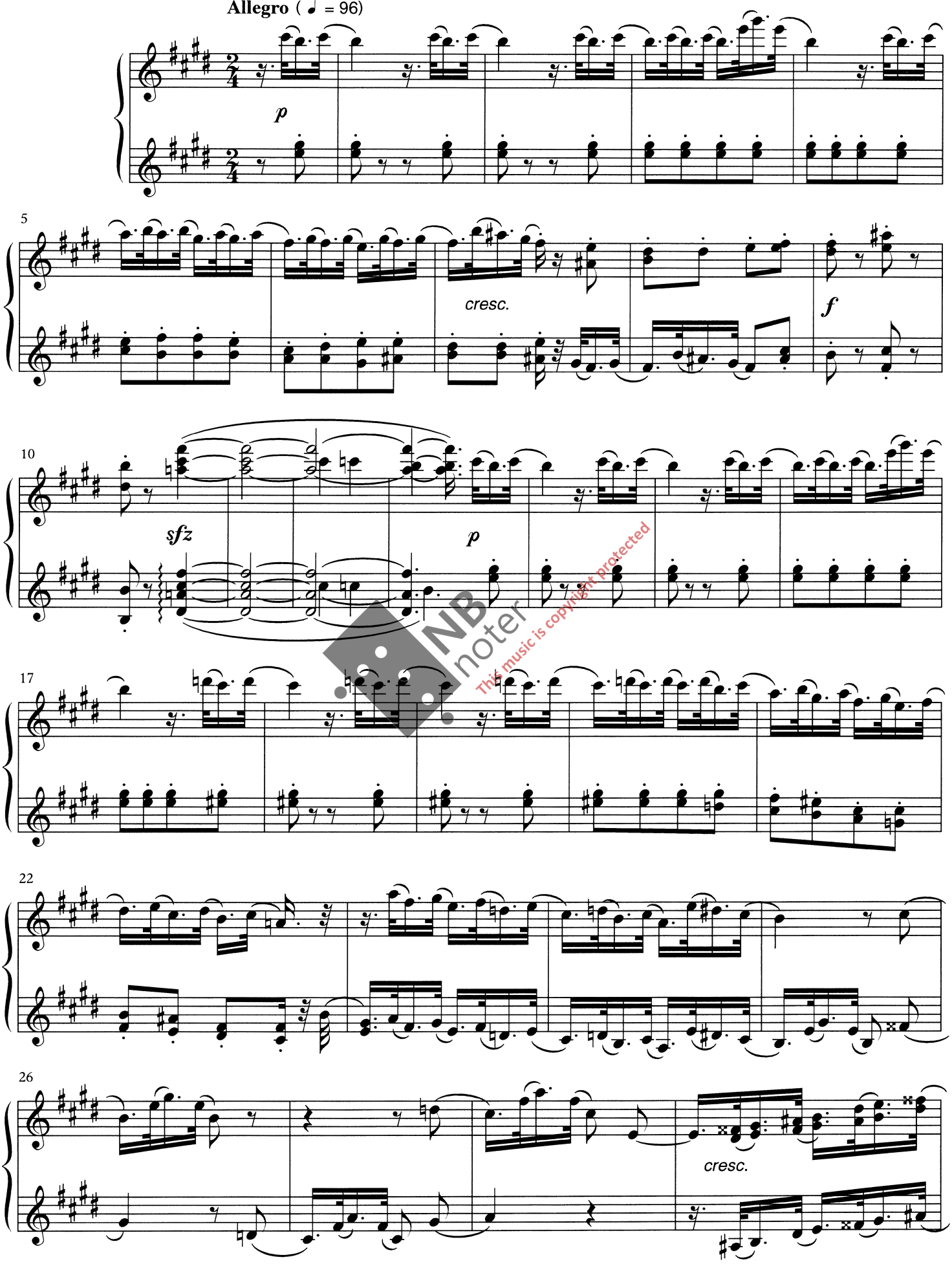

NB noter
This music is copyright protected

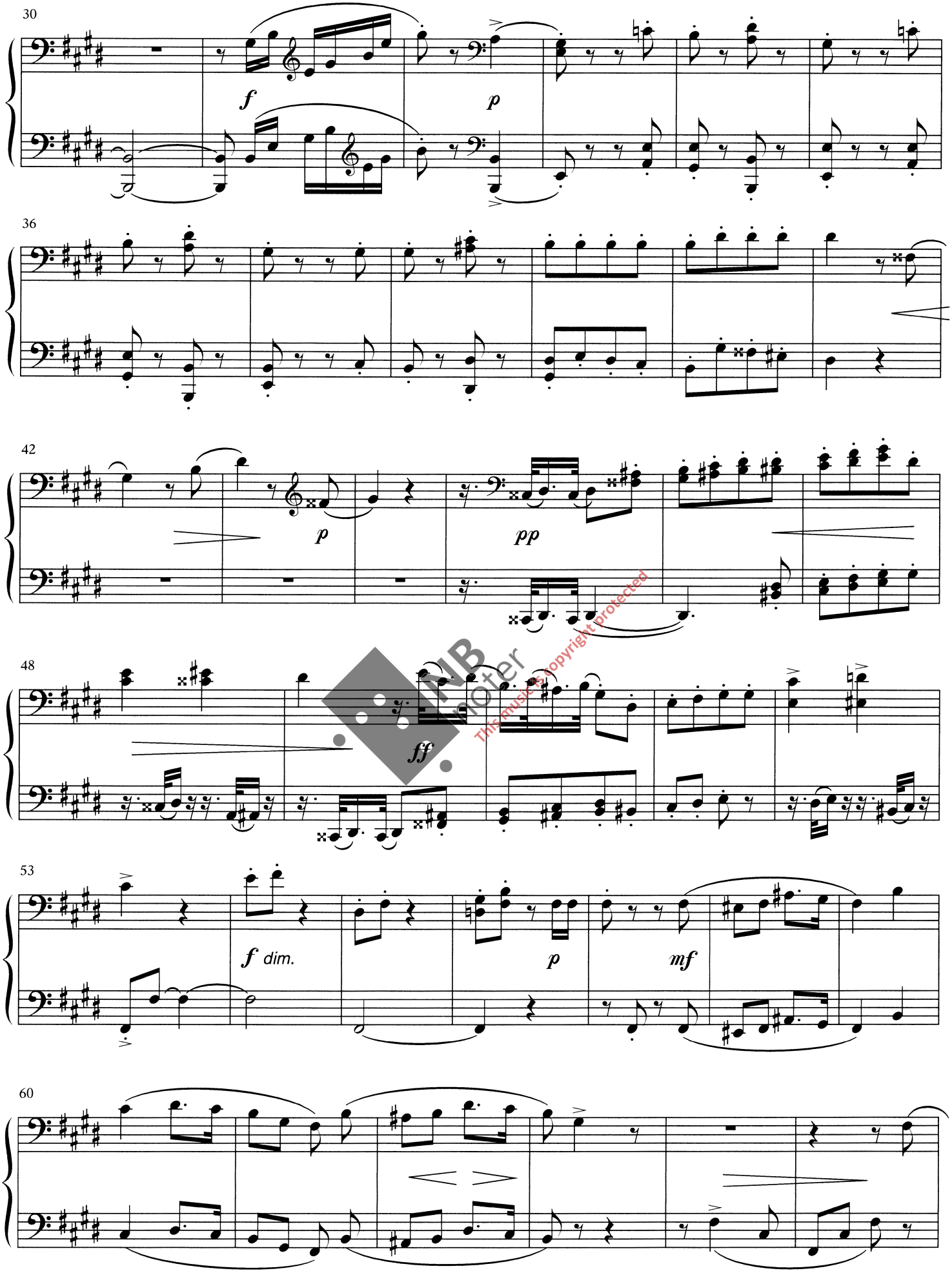

This music is copyright protected

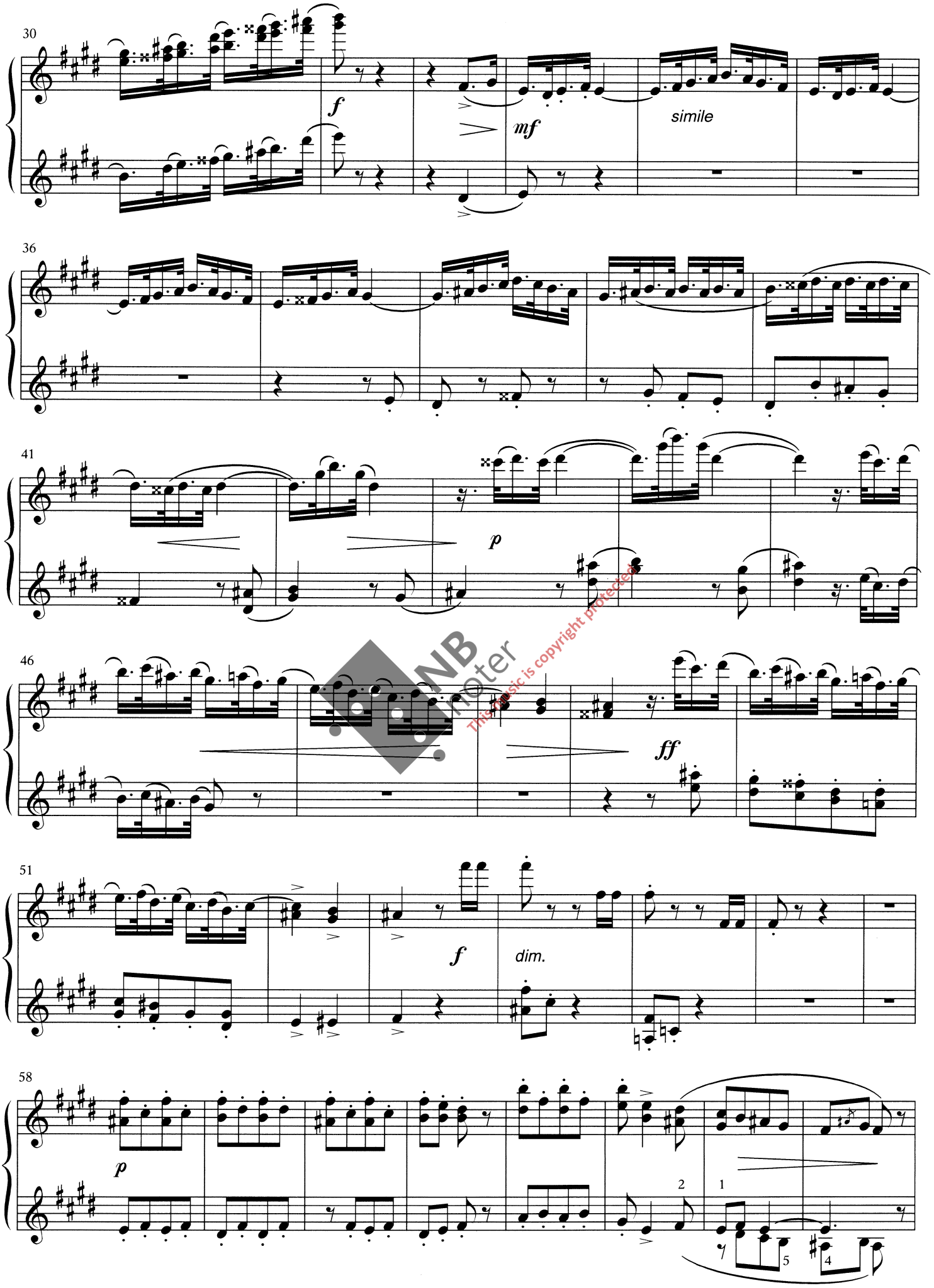

This music is copyright protected

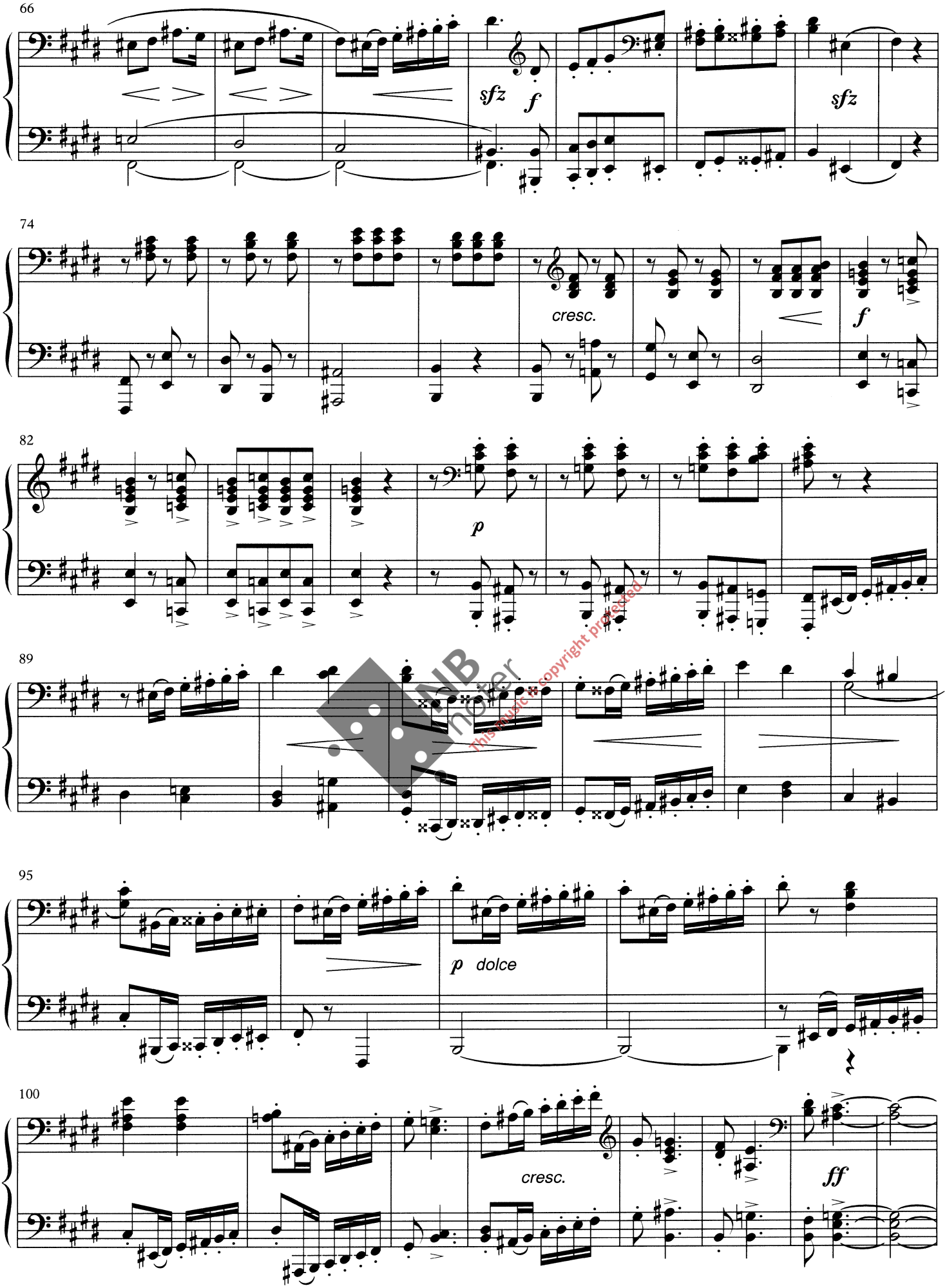

This music is copyright protected

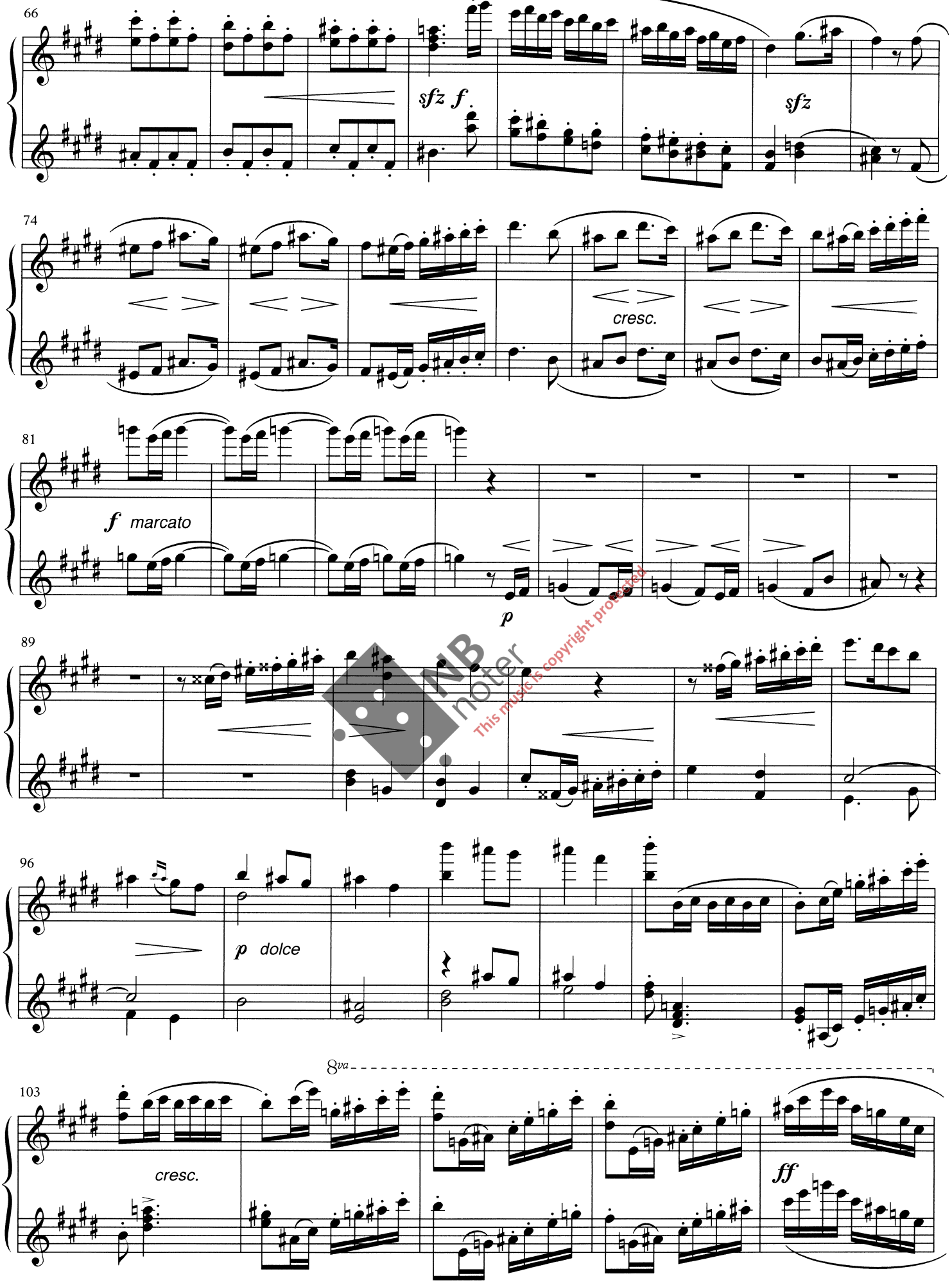

NB noter
This music is copyright protected

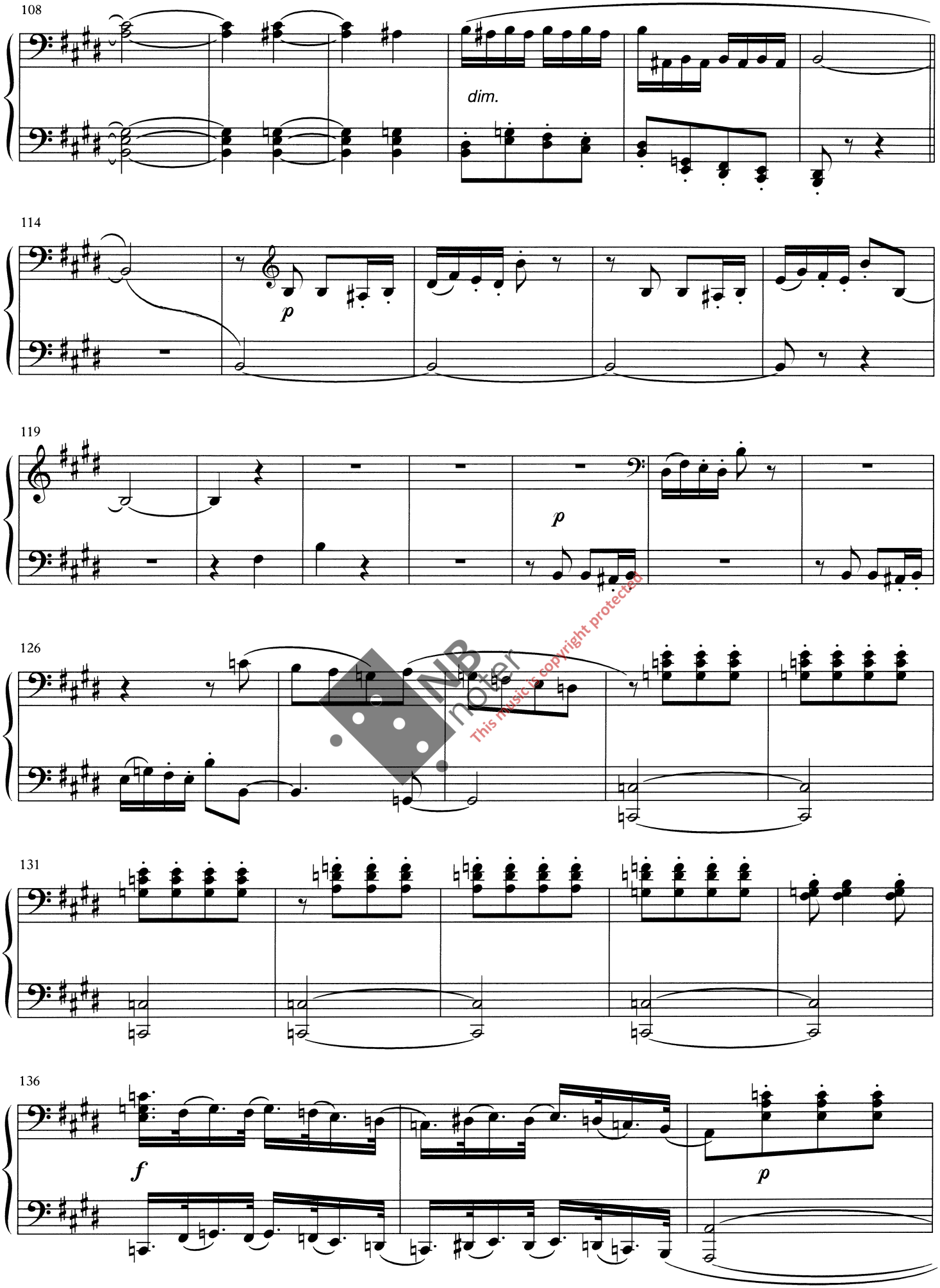

This music is copyright protected

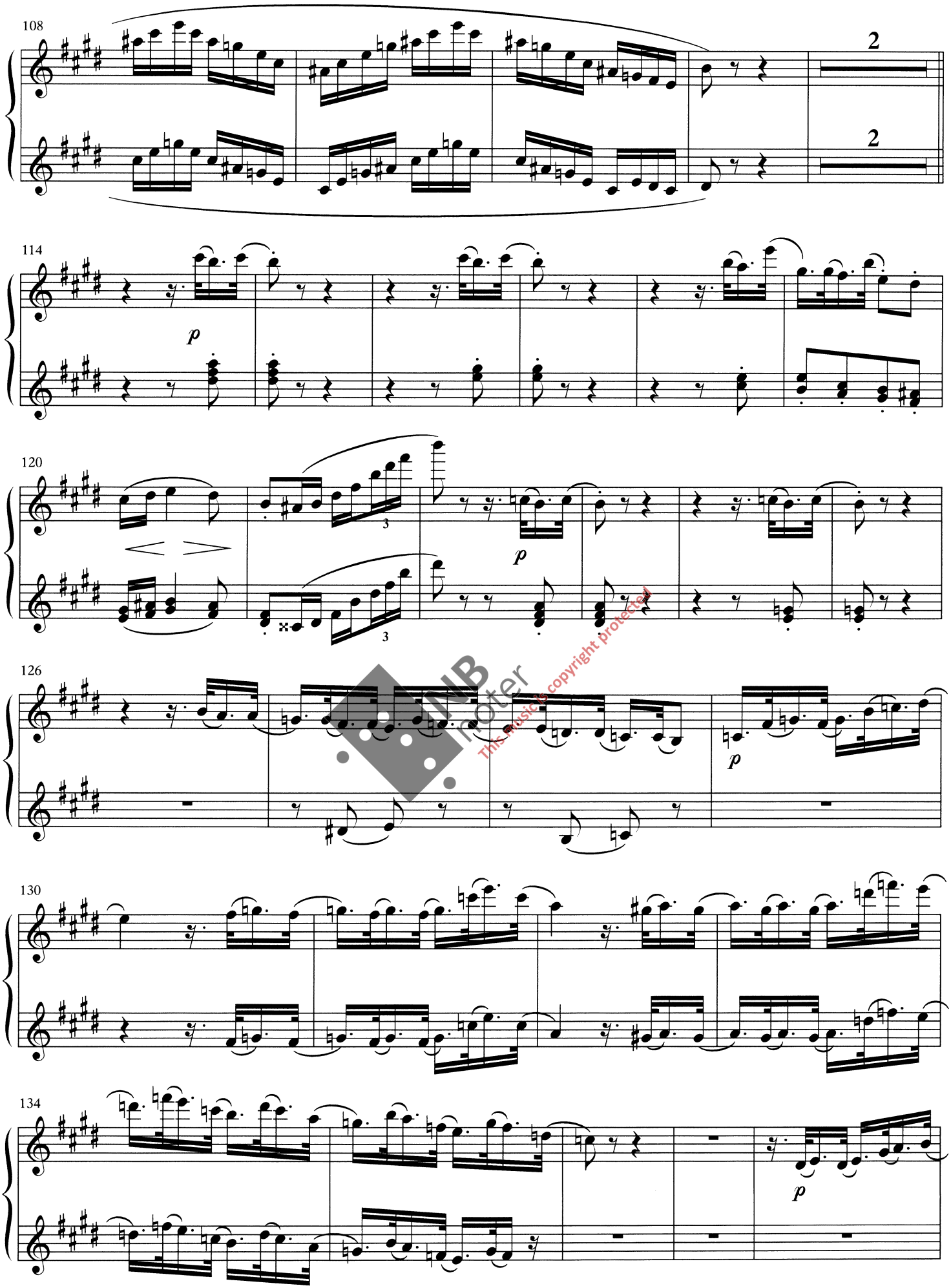

This music is copyright protected

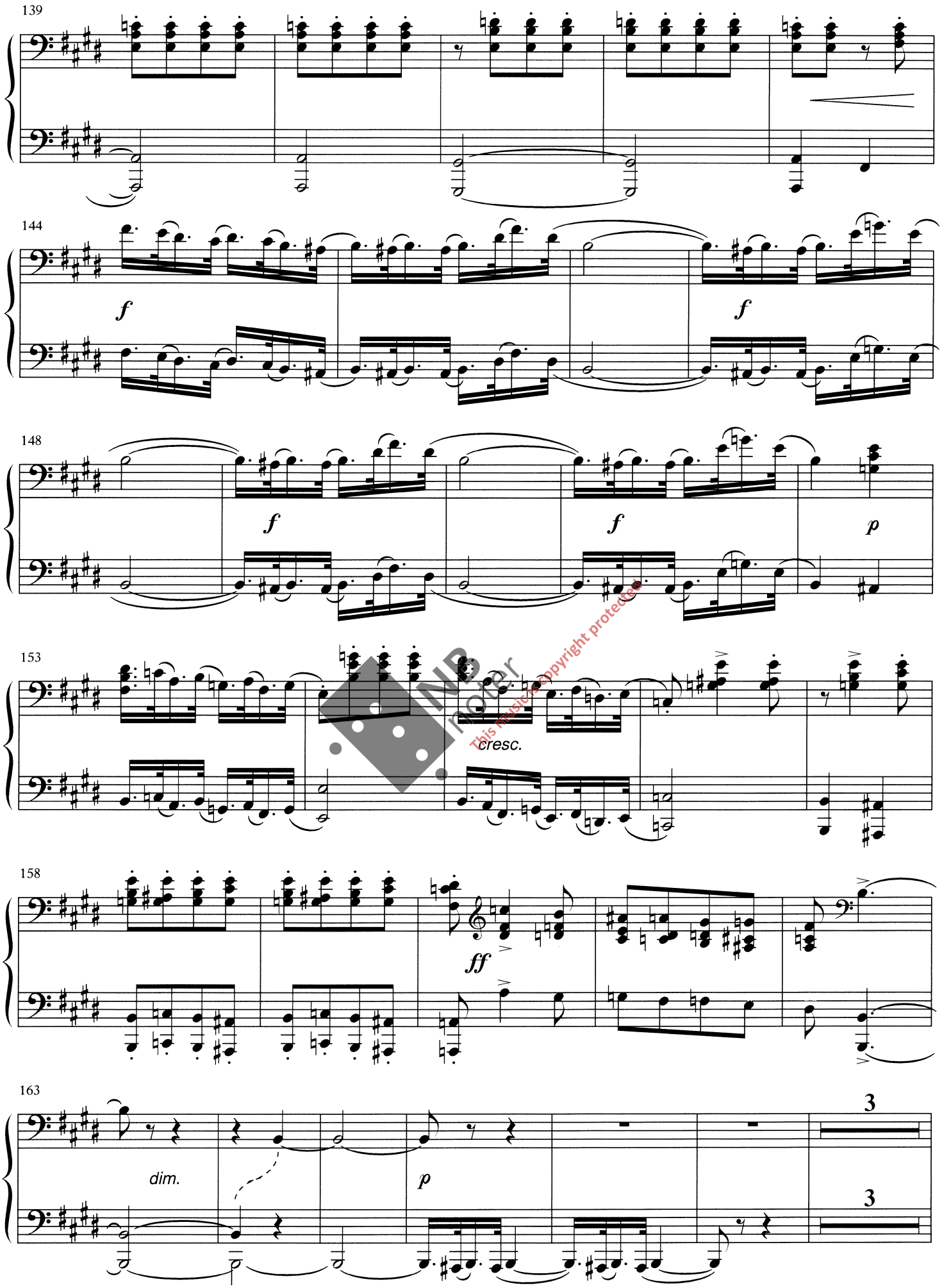

This music is copyright protected.

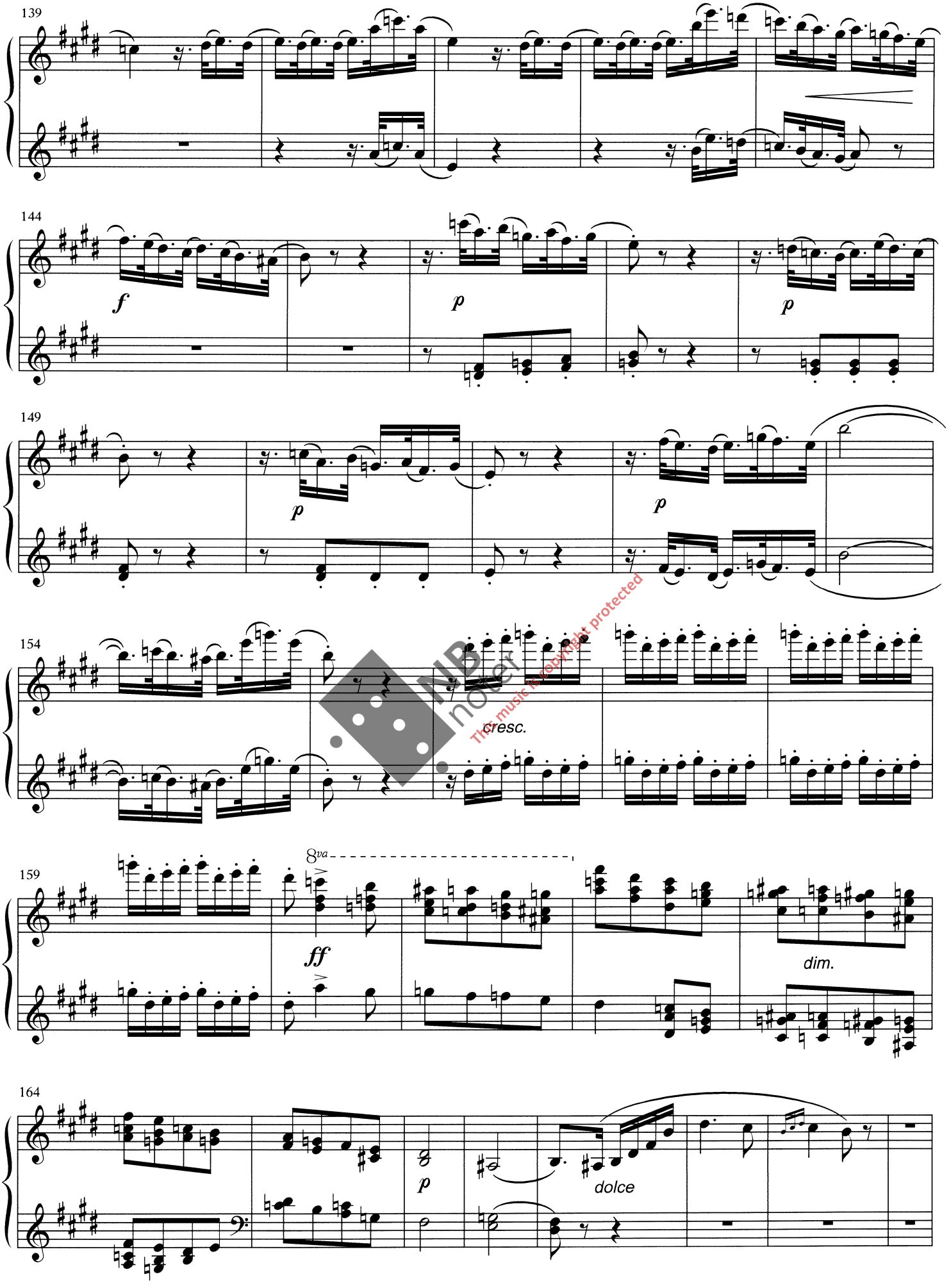

This music is copyright protected

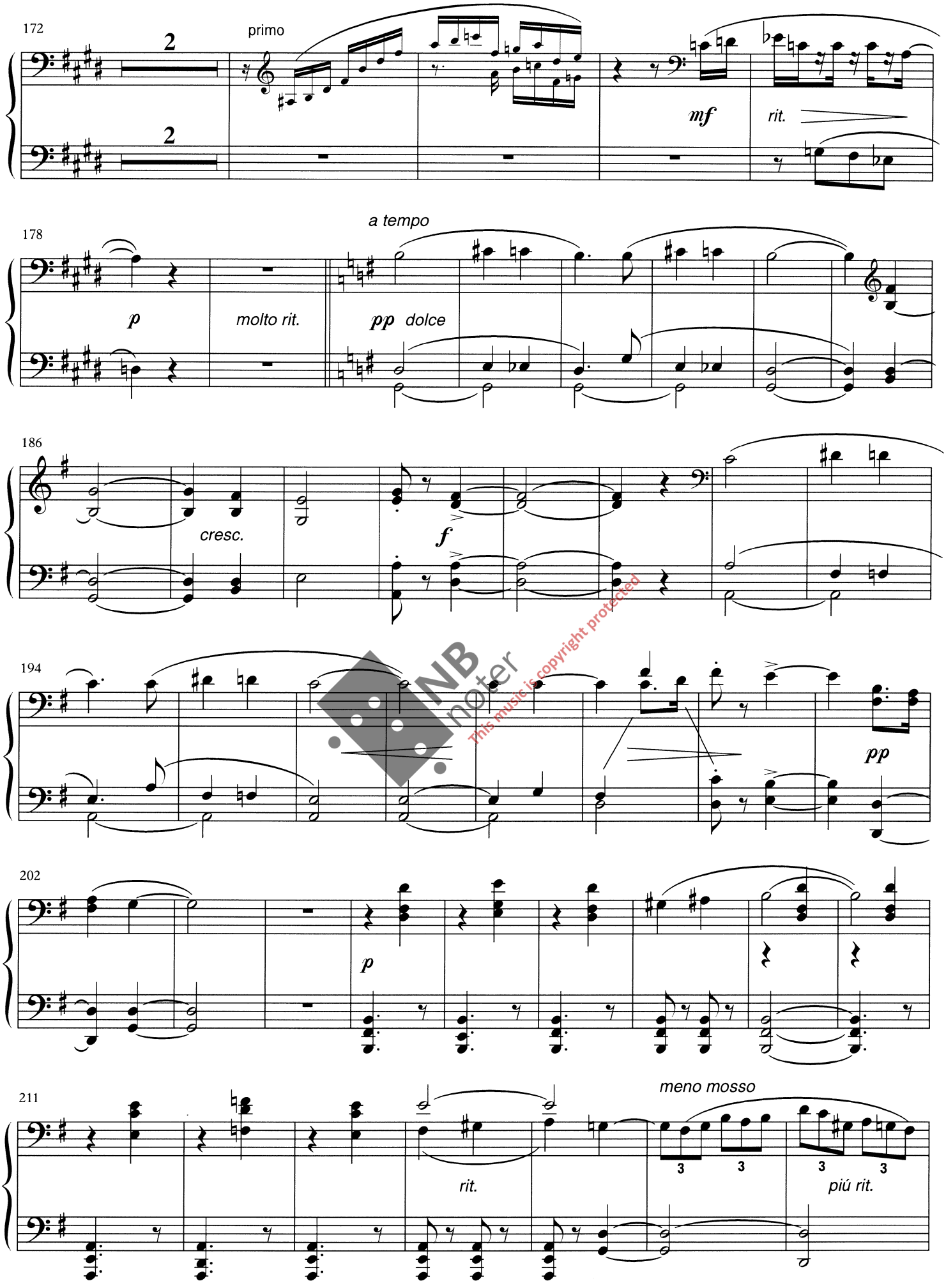

NB noter
This music is copyright protected

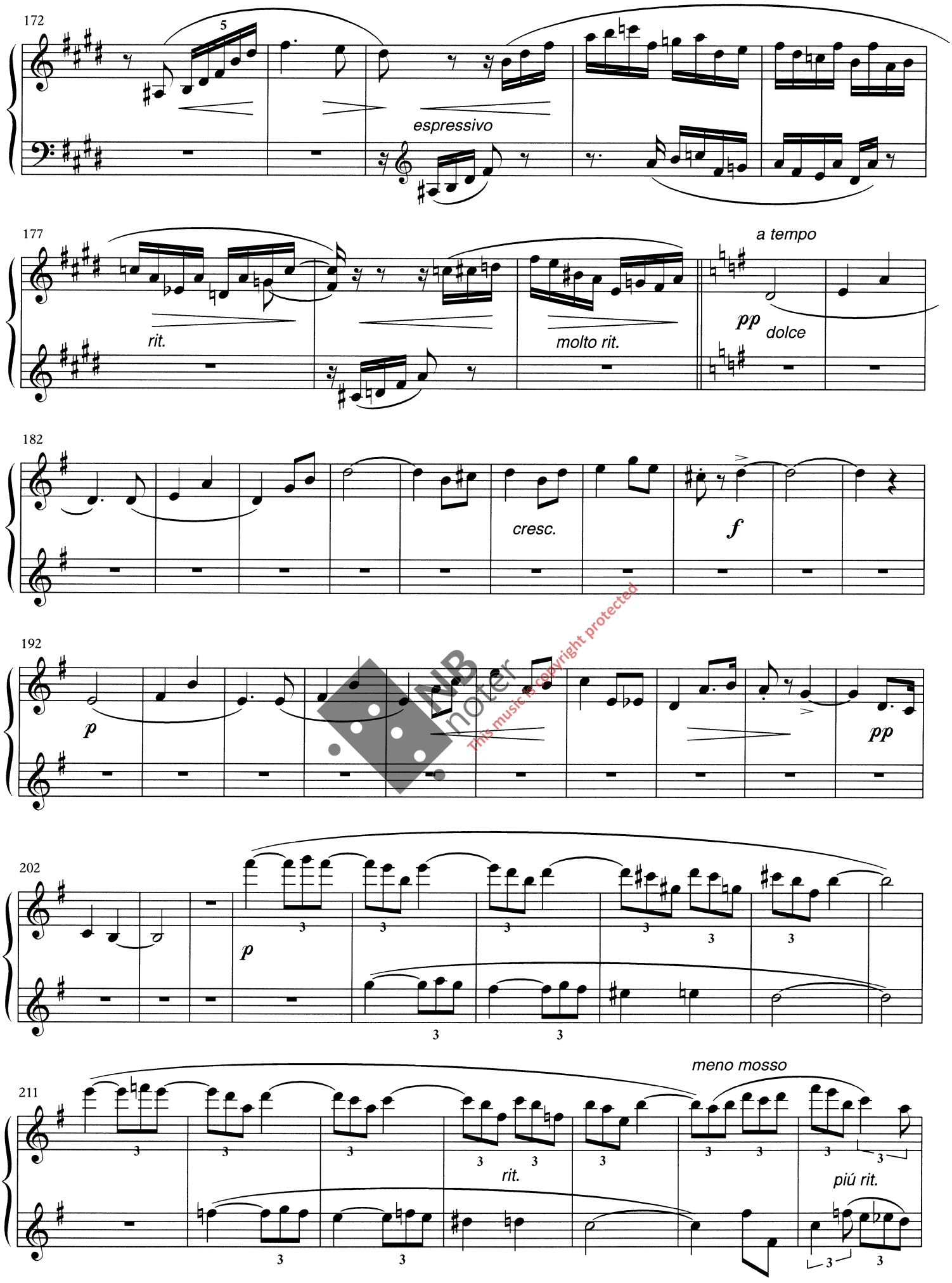

This music is copyright protected

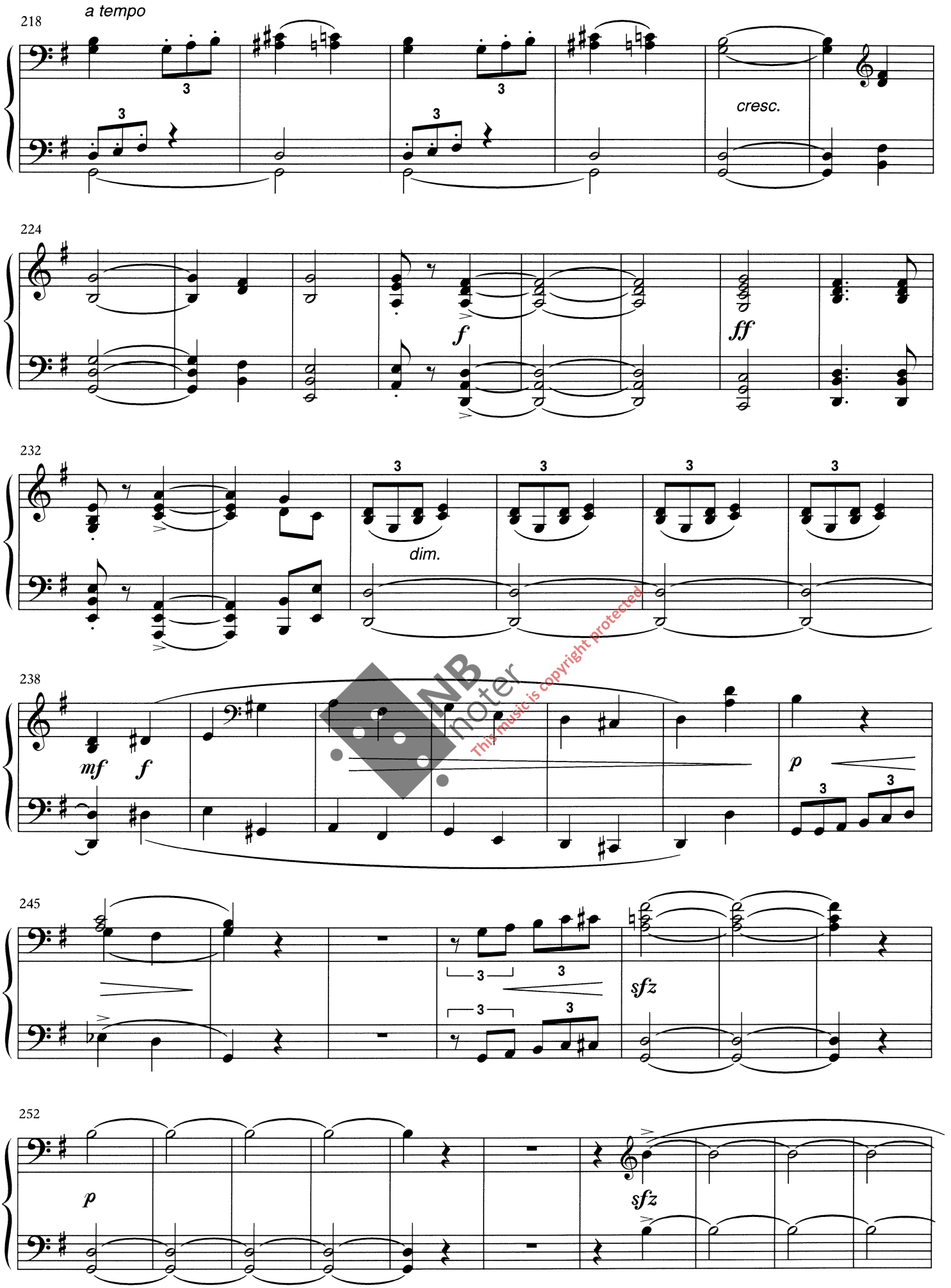

NB noter
This music is copyright protected

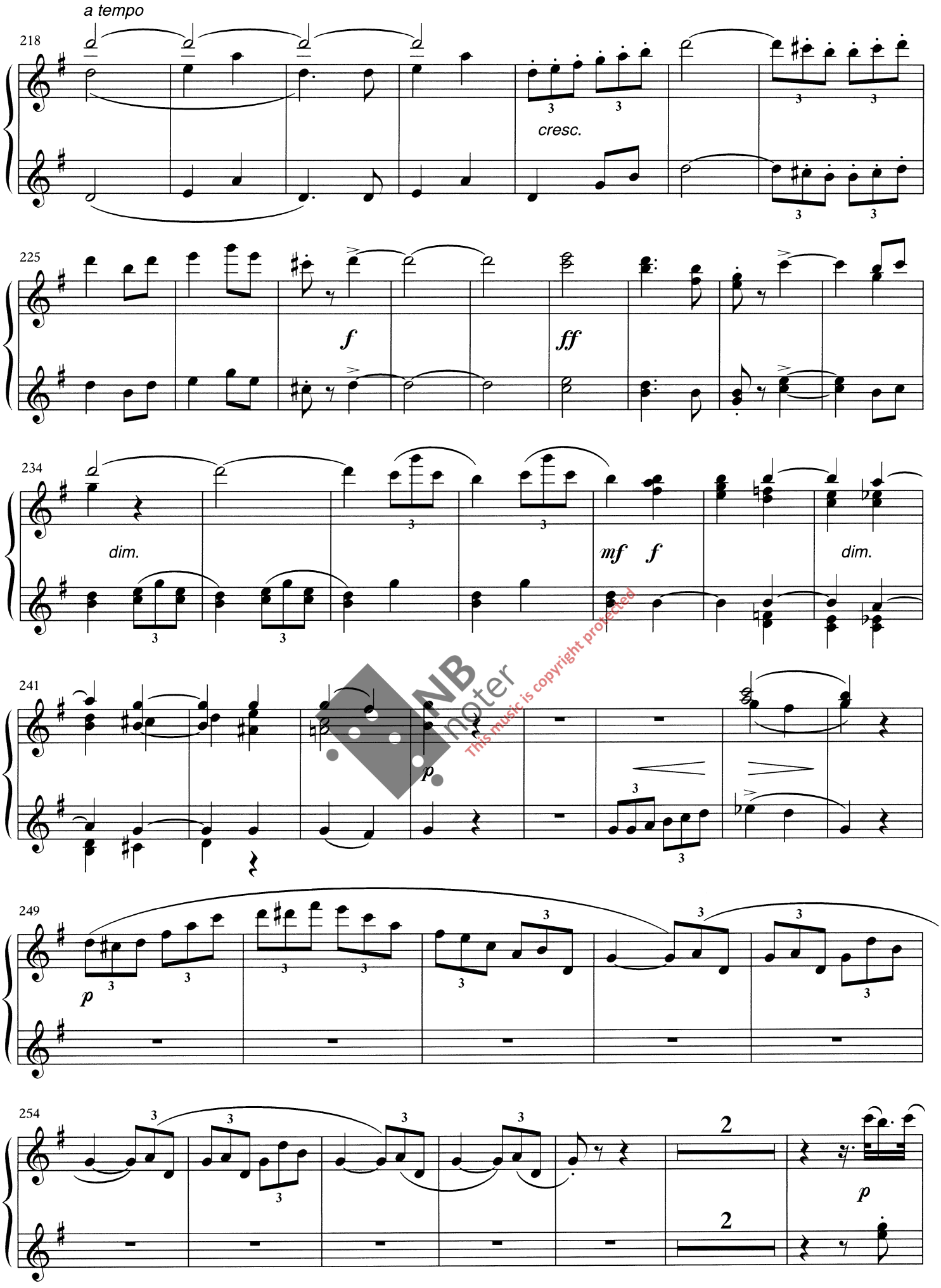

NB noter
This music is copyright protected

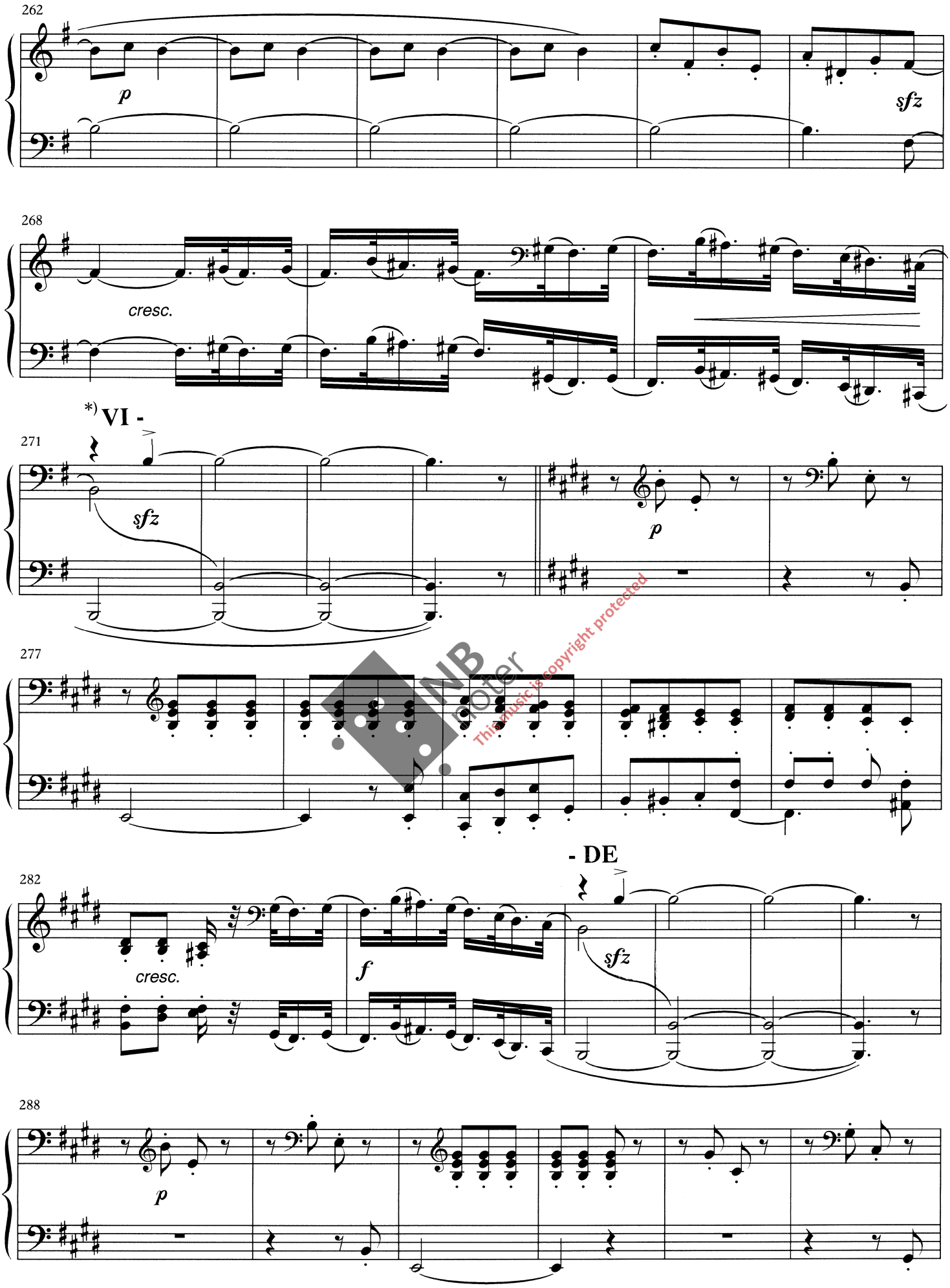

This music is copyright protected

*) Se note side 31.

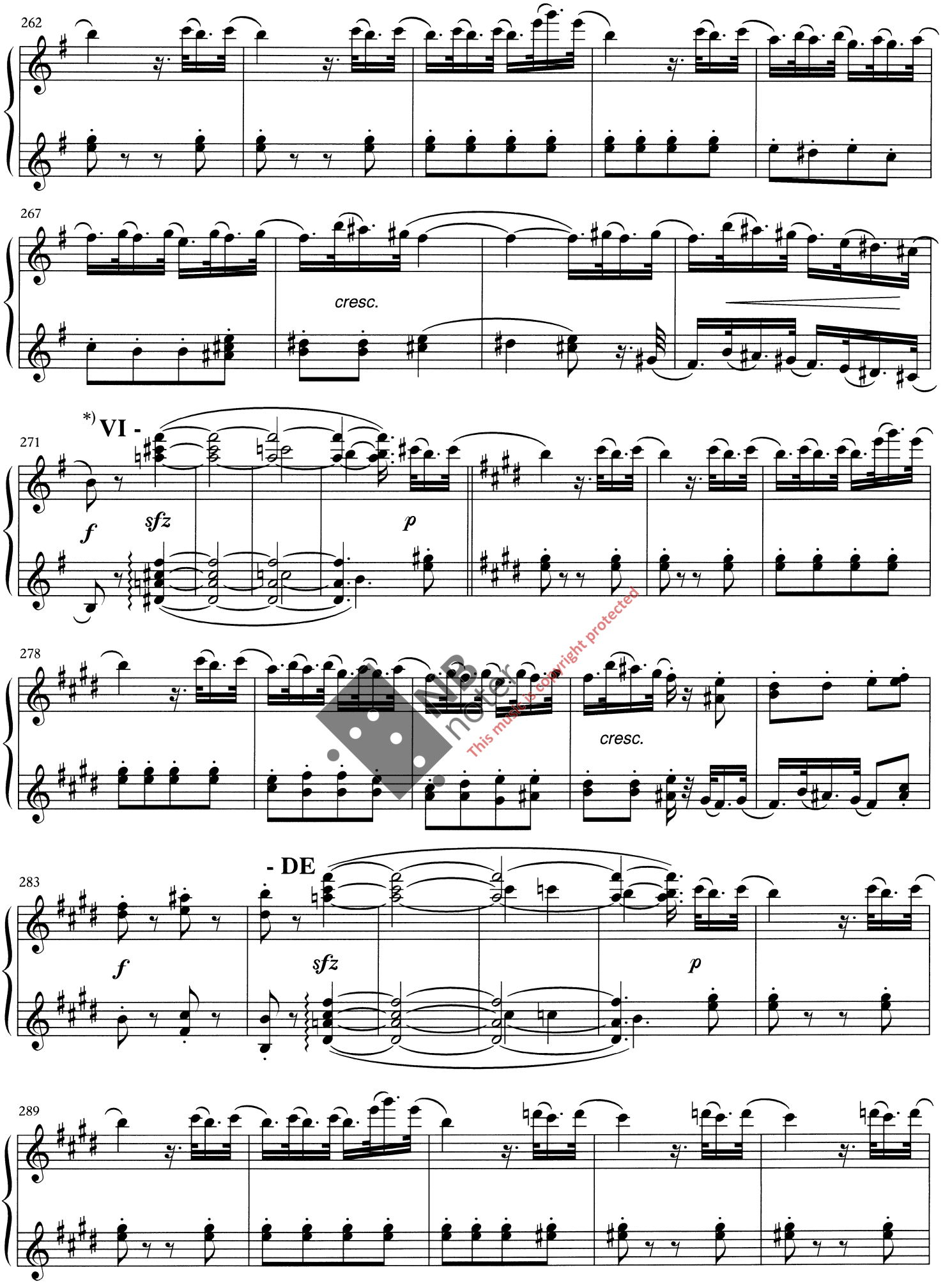

This music is copyright protected

*) Se note side 31.

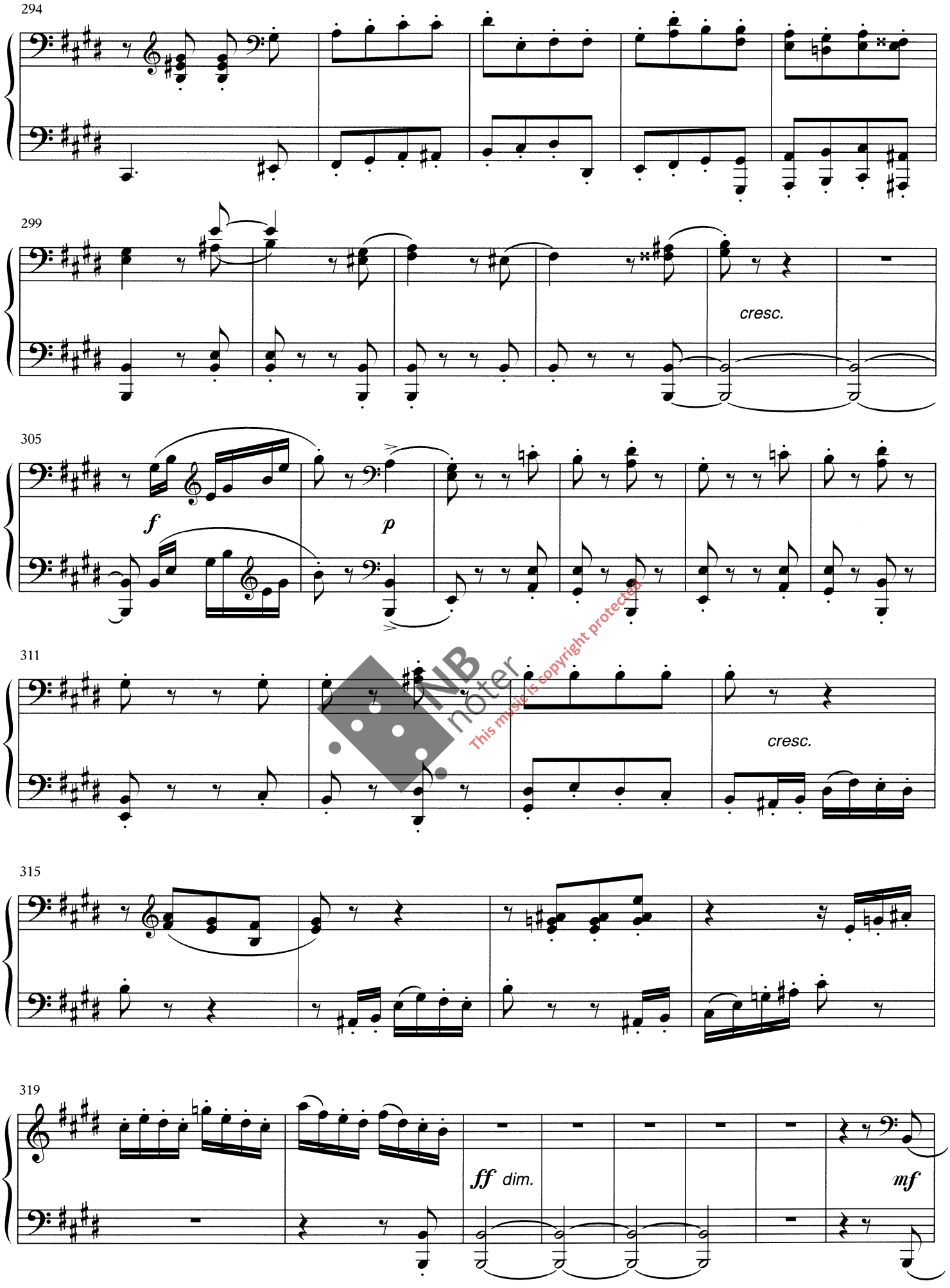

NB noter
This music is copyright protected

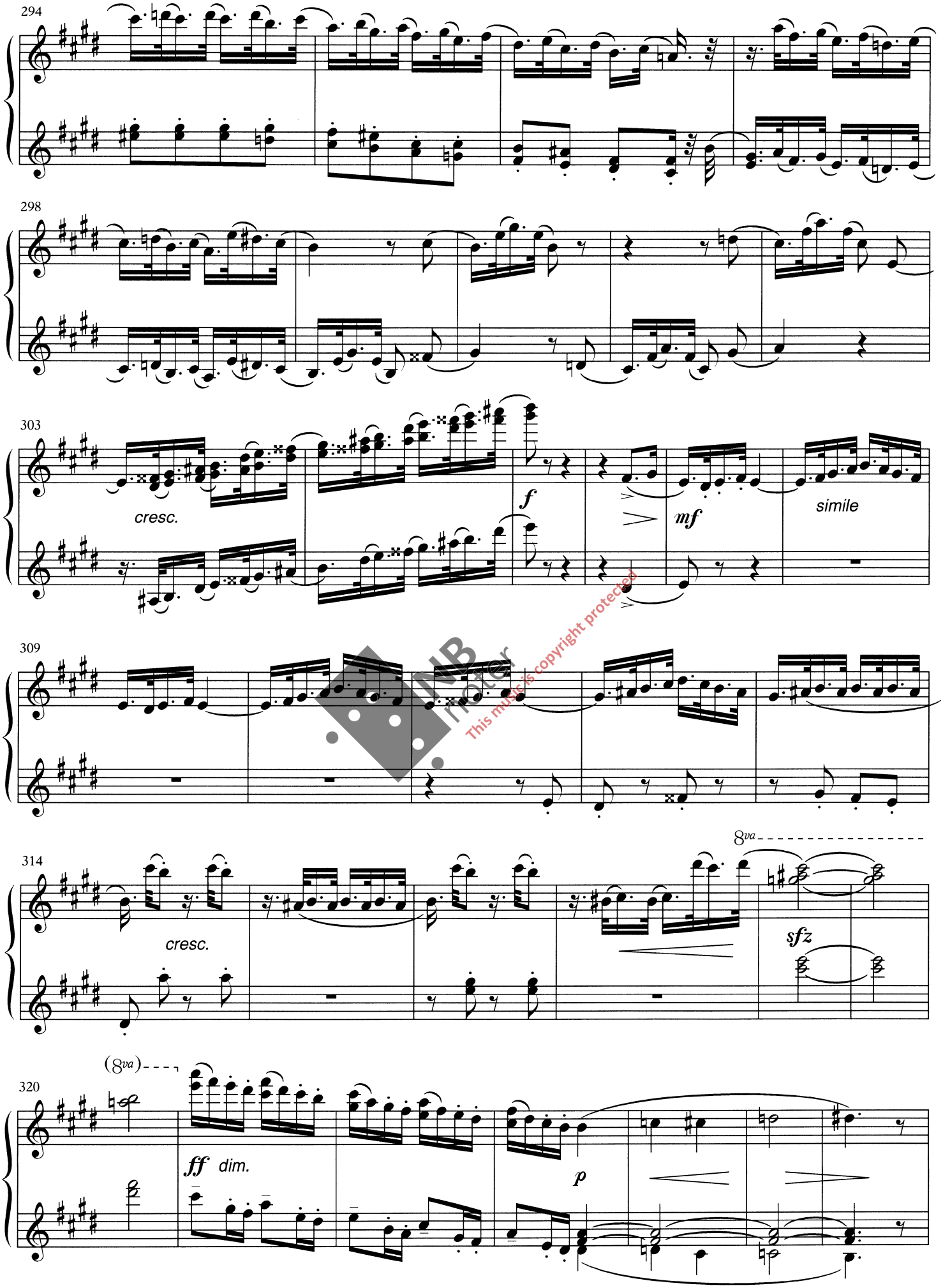

This music is copyright protected

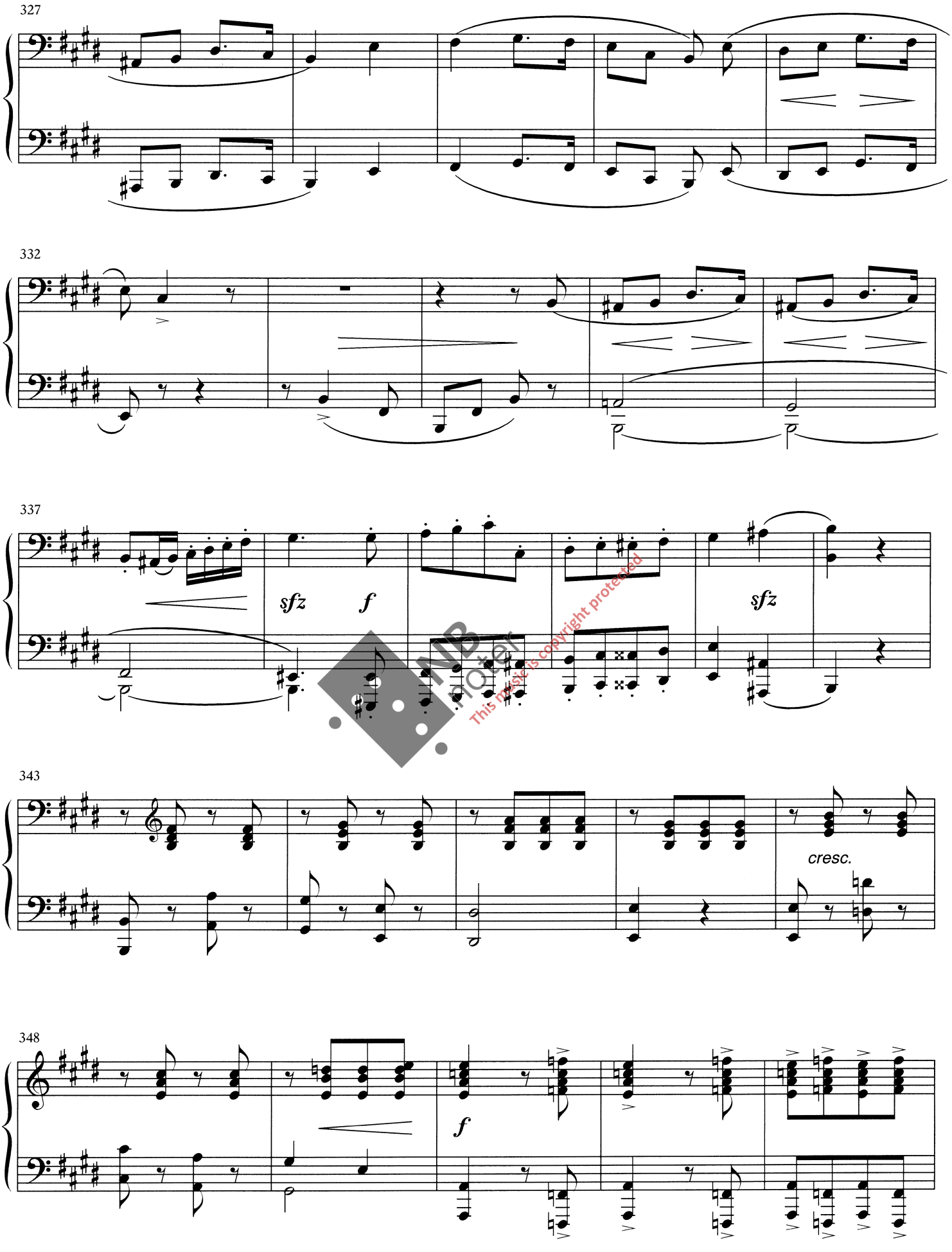

NB noter
This music is copyright protected

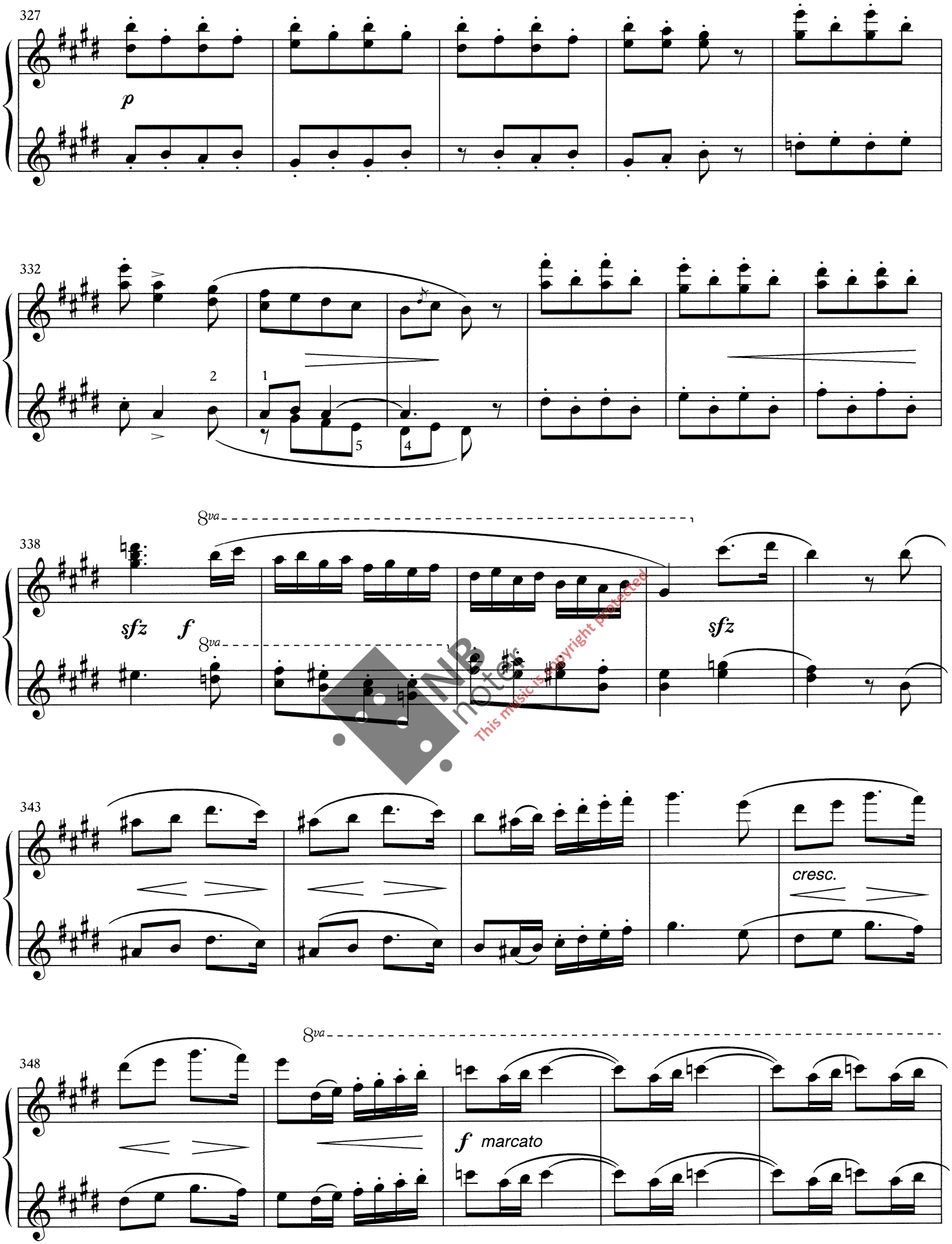

NB notes
This music is copyright protected

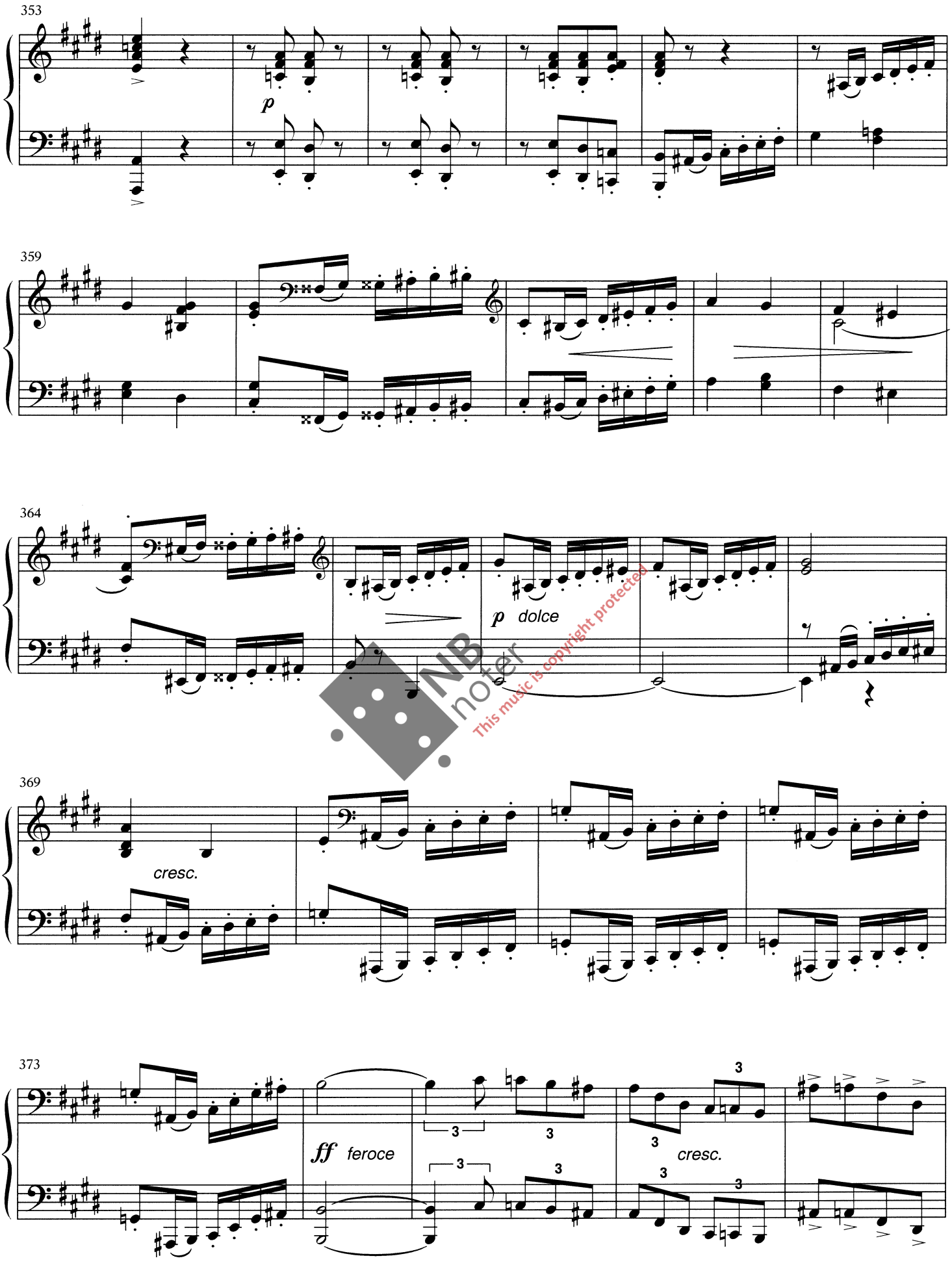

NB noter
This music is copyright protected

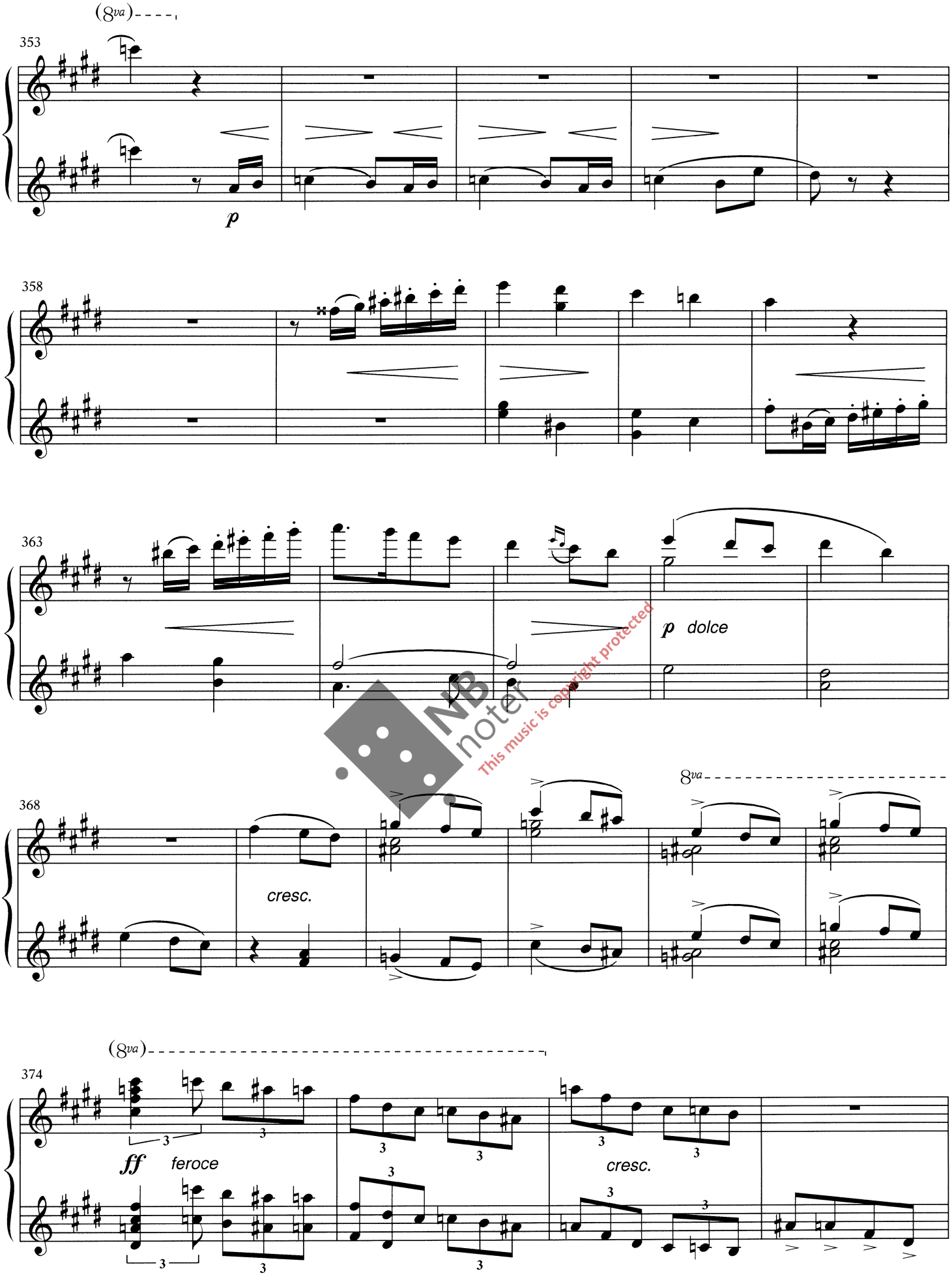

NB noter
This music is copyright protected

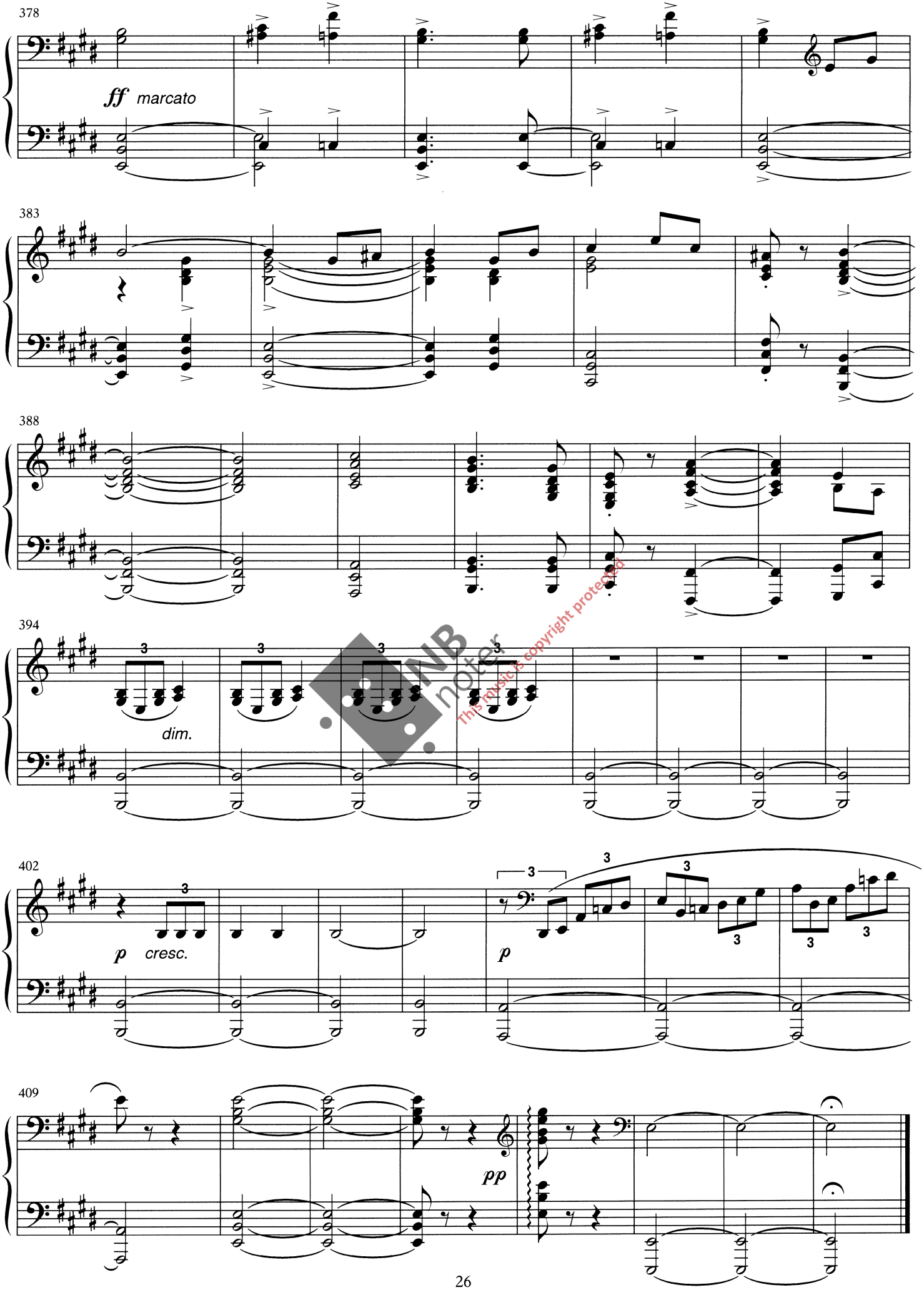

This music is copyright protected

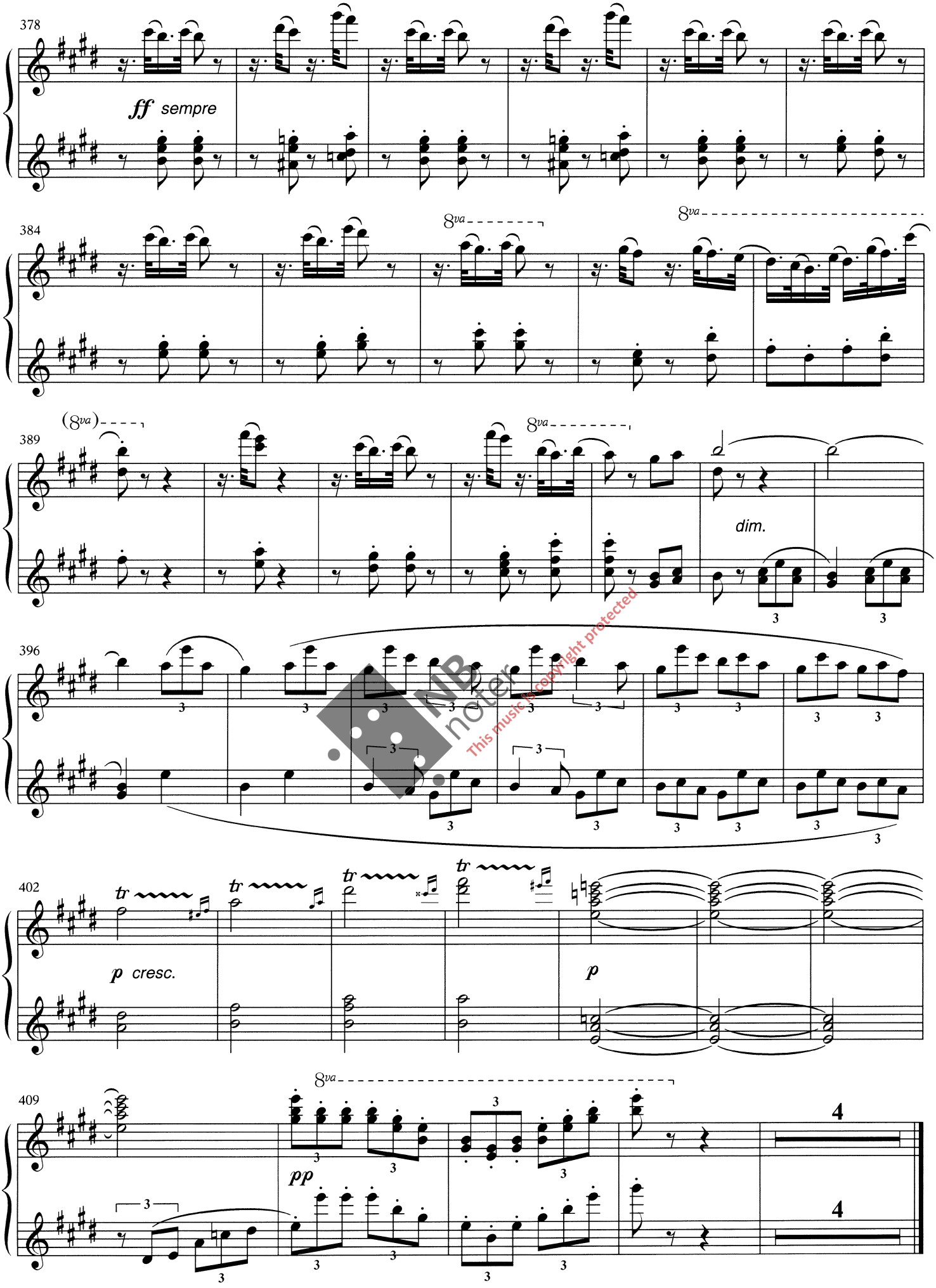

NB noter
This music is copyright protected

I Norsk Musikksamling ved Universitetet i Oslo finnes det etterlatte materialet til Agathe Backer Grøndahls «Scherzo». Den foreligger i to utgaver for tohendig klaver, hvorav den ene (5670 a2 482-84) opplagt er en skisse til den andre (5670 a 484), begge datert 1869 («Fine 23/4-69»). Ingen av dem er tenkt spilt av bare to hender, de er begge utkast til orkesterversjonen.

Orkesterpartituret finnes i fire forskjellige versjoner; en ufullstendig skisse (5670 c 484), et fullstendig partitur (5670 c2 484), et partitur hvor de første to sidene mangler (4328 a 330), og et innbundet partitur, datert «Fridtjof fra Mama, 1/12-06» (4328 b 330). Det sistnevnte partituret er en renskrift, og sannsynligvis er det bare innbindingen som er fra 1906.

Firhendigskissene finnes også i fire forskjellige versjoner, og dateringen av disse er uklar. Den første (5668 J 484) står i en skissebok omkranset av sanger, hvorav den ene - Fiskaren sjunger - lar seg datere til 1879. To synes tilkommet senere. Den ene (5670 b1 484) er mer utydelig skrevet enn den andre (5670 b2 484), og kan oppfattes som et førsteutkast til denne. De to er ikke like. Begge fører frem til sluttstrek, men ingen har ferdig utarbeidet sats. Førstnevnte er udatert, mens den andre bærer påskriften «Fridtjof fra Mama, 23/9-03». En skisse datert 29/3-12 (fem år etter Agathe Backer Grøndahls død) er åpenbart et forsøk på rekonstruksjon gjort av Fridtjof. Denne skissen er heller ikke ferdig tilrettelagt for firhendig, og omfatter dessuten bare de 20 første takter.

Den foreliggende utgave er mitt forsøk på å trekke ut essensen av alle disse versjoner, og på grunnlag av de temmelig skjødesløst nedtegnede firhendigskissene å skape en versjon som både er spillbar og rettferdig overfor musikken. Det har vært nødvendig å foreta noen selvstendige valg der hvor Agathe Backer Grøndahl tilsynelatende har vært uenig med seg selv, og de forskjellige versjoner åpner for flere tolkningsmuligheter.

Alle disse valg er det utførlig redegjort for i punktene nedenunder. Takt-nummereringen refererer til den ferdige rekonstruksjonen, og referansene vil følgelig avvike noe fra tilsvarende i de forskjellige varianter nevnt ovenfor. Forøvrig har jeg ikke funnet det nødvendig å anføre mine rettelser/utfyllinger i de tilfelle hvor komponistens intensjon har vært innlysende.

NB noter
This music is copyright protected

Takt 1-2: Fjerdedelen på eneren i primo vh er gjort om til åttendedel (jfr. staccato på fjerdedelen i firhendigskissene, og karakteren på det som følger etter). Det samme er gjort på tilsvarende steder.

Takt 5: Det knytter seg usikkerhet til hvorvidt det på 2. åttendedel i primo vh skal være ciss-fiss eller h-fiss. Begge muligheter er antydet både i partitur og firhendigversjon. Jeg har valgt h-fiss.

Takt 6: Notene på 1. åttendedel i primo vh er i alle firhendigversjonene a-ciss, mens i begge partiturene a-e. Jeg har valgt a-ciss.

Takt 6-7: I firhendigskissene er det innført en synkope (overbinding) mellom fiss-ene i bassen som ikke står i partituret. Jeg har valgt å bruke overbinding bare på den dypeste av disse.

Takt 8: Her har jeg tatt bort to toner i primo hh for å øke spillbarheten. I original følger akkompagnementet mønsteret fra primo vh i takten før.

Takt 12: I orkesterutgaven forandres ciss til c allerede på 1. fjerdedel (som halvnote). I alle firhendigutkastene inntreffer noteforandringen først på 2. fjerdedel. Jeg har fulgt firhendigutkastene.

Takt 33-39: Jeg har valgt frasering uten buer i primo hh (staccato) (jfr. orkesterpartitur).

Takt 33 & 35: Jeg har brukt c (ikke ciss) på siste åttendedel i secondos hh (jfr. orkesterpartitur).

Takt 34, 36 & 38: Bassen (secondo vh) er forandret til oktaver på 2. fjerdedel for å unngå oktavparalleller i stemmeføringen (jfr. orkesterpartitur).

Takt 46-51: Her er det forskjellige forslag i de ulike versjonene. Jeg har variert disse etter beste evne.

Takt 52: Jeg har komponert inn et svar til det som skjer i secondo vh t. 48. Denne detalj står ikke i orkesterpartituret, og er bare med i den ene av firhendigversjonene.

Takt 53-57: Her er to takter mer i orkesterversjonen, og det kan tyde på at Agathe Backer Grøndahl egentlig har ønsket seg en litt bredere overgang her. Sannsynligvis har hun vært redd for den litt stillestående virkning den lange horntonen i begynnelsen vil få på et klaver. Hun har kortet ned en takt i firhendigversjonen, og gått "rett på sak". Men samtidig har hun spart inn ett av fire sekvensledd, hvor den samme rytmen vandrer mellom de ulike blåserne. Resultatet gjør etter min mening overgangen noe kortpustet, og jeg har derfor lagt til et ekstra sekvensledd i bakkant for å balansere dette. Den påfølgende éner etter 16-delene er gjort om til korte åttendedeler, i samsvar med karakteren forøvrig.

Original firhendigversjon:

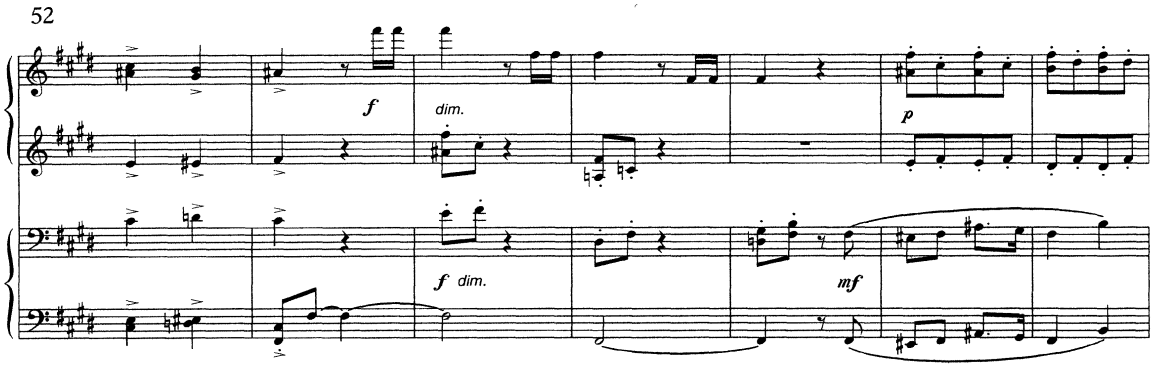

Min versjon:

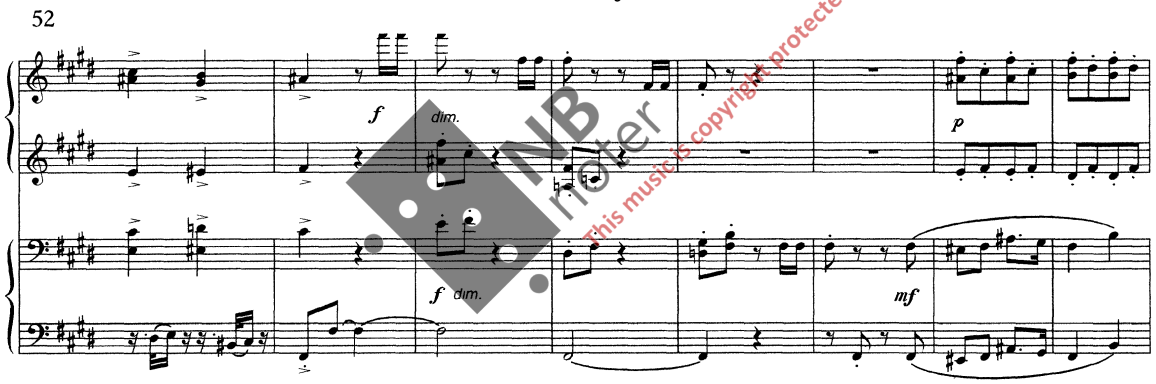

NB noter
This music is copyright protected

Takt 60: Som 2. åttendedel i primo hh har jeg valgt ciss, ikke e.

Takt 74-80: Jeg har slanket akkordene i secondo noe, for å unngå kollisjoner med primo.

Takt 90-100: I dette partiet har jeg omdisponert stemmene for å gjøre det satstekniske mest mulig spillbart og luftig. Primo er oktavert i takt 90 (jfr. orkesterpartitur), og jeg har fylt inn akkorder i samsvar med secondo. Secondoen er oktavdoblet i takt 91-92.

Takt 113: Den lange horntonen fra partituret er satt inn. Firhendigversjonene uttrykker uansett usikkerhet om denne tonens lengde.

Takt 127-128: Primo vh er rettet i hht. orkesterpartituret.

Takt 135: Secondo hh er lagt om (også rytmisk) for å tilpasses primo.

Takt 164: Den øverste h-en flytter seg til høyre hånd. Det er uklart om Agathe Backer Grøndahl har ment at den skal slåes an på nytt eller ikke. Jeg har skrevet inn en prikket bue, for å antyde at den muligens skal holdes.

Takt 175-178: Jeg har foretatt omdisponering av stemmene i hht. partitur.

Takt 189: Rytmen og artikulasjonen er her (og på tilsvarende steder) tydeliggjort i hht. orkesterpartituret (åttendedel med staccato, åttendelspause, fjerdedel med marcato).

Takt 196-98: Bindebuene i secondo er fordelt rytmisk, slik at de binder forskjellige toner sammen.

Takt 204: Denne ekstra takt er satt inn for å tydeliggjøre en ønsket cesur før innsatsen av det nye partiet. Denne takten står ikke i orkesterversjonen, men den er skrevet inn med ? i firhendigversjonene.

Takt 205-216: Stemmene er omdisponert i hht. partitur.

Takt 206-207: Det er satt inn bindebue mellom d-ene i primo hh, som sannsynligvis er uteglemt i partituret (ellers ingen konsekvens).

Takt 210: I samsvar med takt 204 er det komponert inn en ekstra takt i bakkant av frasen. Dette er gjort for å skape luftighet. Likeledes har jeg skrevet inn noen *ritardandi* og *meno mosso* i taktene 216-217, samt *a tempo* i takt 218. Dette er muligens en naturlig interpretatorisk konsekvens, men jeg har likevel funnet det nødvendig å tydeliggjøre dette, da dette ellers så knappe parti lett ville miste sin virkning.

Takt 218: Den høye d-en i primo hh er satt inn for å få med det stigende intervallet a-d fra foregående takt. Ellers følger nå melodien det leiet som står i firhendigskissene.

Takt 218-224: Triolbevegelsene i secondo takt 218 og takt 220 er satt inn i hht. partituret, for å skape mest mulig variasjon. Det samme gjelder primo takt 222 og takt 224.

Takt 252-258: Overgangen til reprisen er noe knapp, og jeg har komponert inn to takter her for å "spinne frasen til ende". Agathe Backer Grøndahl har selv tydeligvis ikke helt visst hva hun skulle gjøre med den, for i alle firhendigutkastene antydes løsninger som innebærer at frasen blir kortere. Hun har også kortet inn på den lange horntonen, som er der for å skape forventning videre. Jeg mener at dette sted kommer best til sin rett hvis det utvikles i full bredde.

This music is copyright protected

Original i hht. orkesterpartitur:

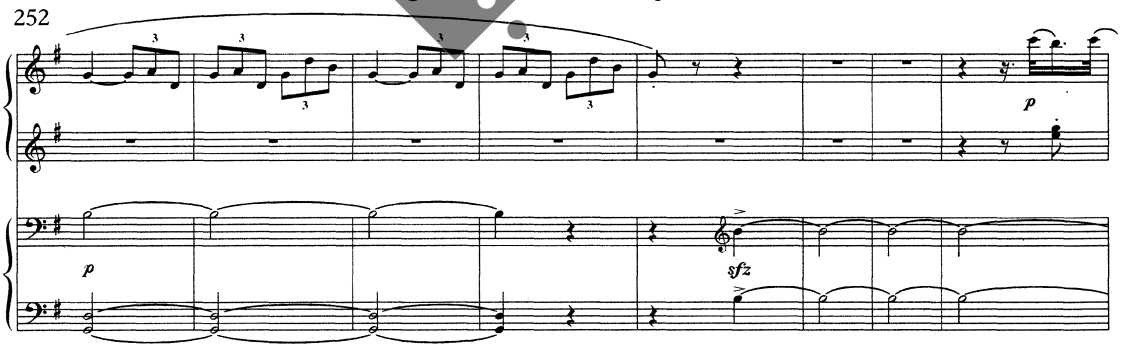

Original i hht. firhendigskissene:

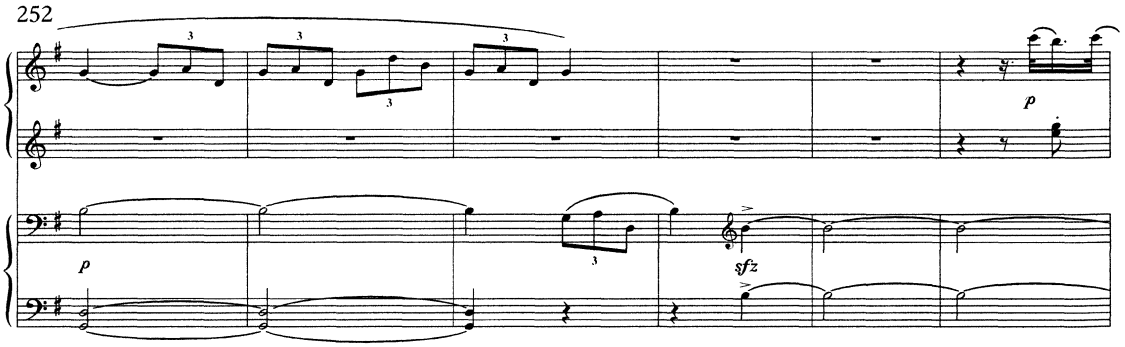

Min versjon:

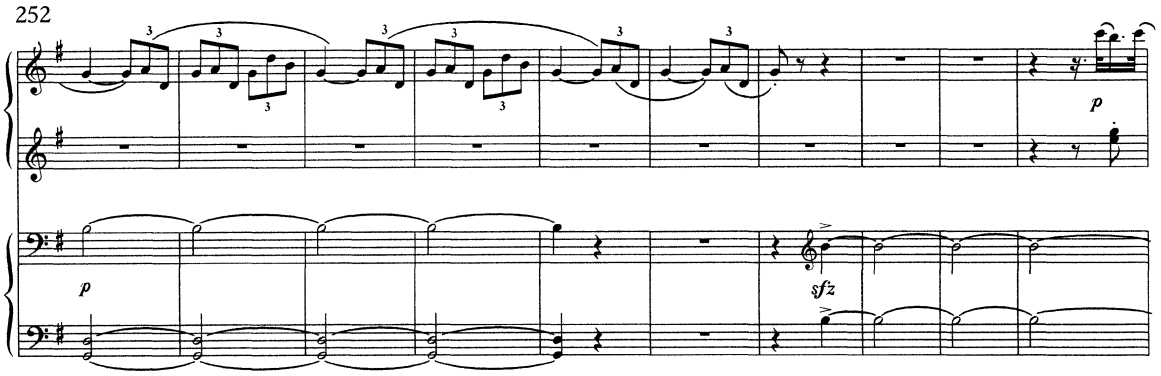

Takt 262-263: Jeg har skrevet fjerdedel på eneren i primo hh, selv om det står åttendedel i firhendig-utkastene. Det står fjerdedeler i partituret, og de fleste andre tilsvarende steder har også fjerdedel.

Takt 278-290: Disse taktene eksisterer ikke i orkesterutgaven. De er imidlertid med i alle firhendig-utkastene. Ved å kutte dem ut unngår man den litt problematiske gjentakelsen av den lange akkorden.

Takt 321-325: Slik Agathe Backer Grøndahl her har foreslått tre parallelle sekstendelsrekker (fulle akkorder) hvor primo vh og secondo hh spiller i tersavstand, er satsen nærmest umulig å spille. Hendene overlapper hverandres territorier på en svært uheldig måte. Jeg lar secondo få fri og skriver ut akkordene slik at virkningen blir omtrent den samme (se eksempelet under).

Takt 324-326: Her avviker overgangen i alle firhendigskissene fra det som står i orkesterpartituret. Jeg har satt inn en ekstra takt for å følge partituret, og dessuten for å korrespondere med taktene 53-57. Overgangen tjener ikke noe på å bli kortere. Dynamikken følger også partituret.

This music is copyright protected

Original firhendigversjon:

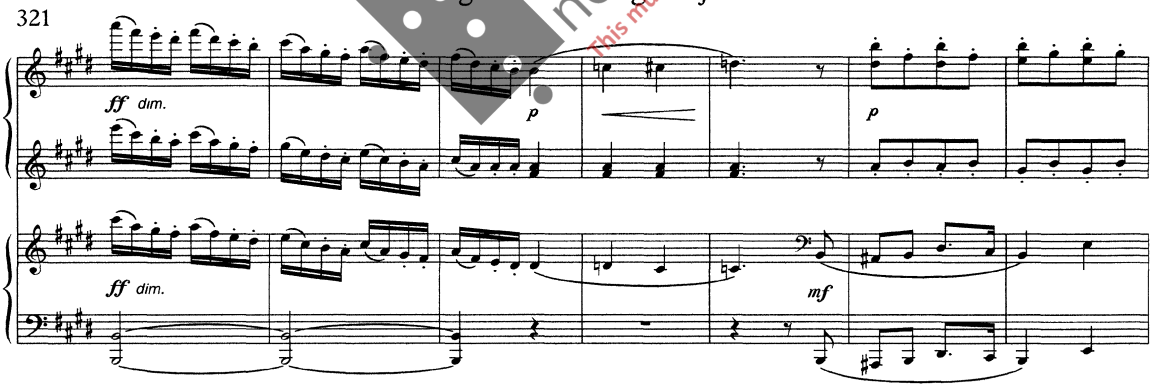

Min versjon (i samsvar med orkesterpartituret):

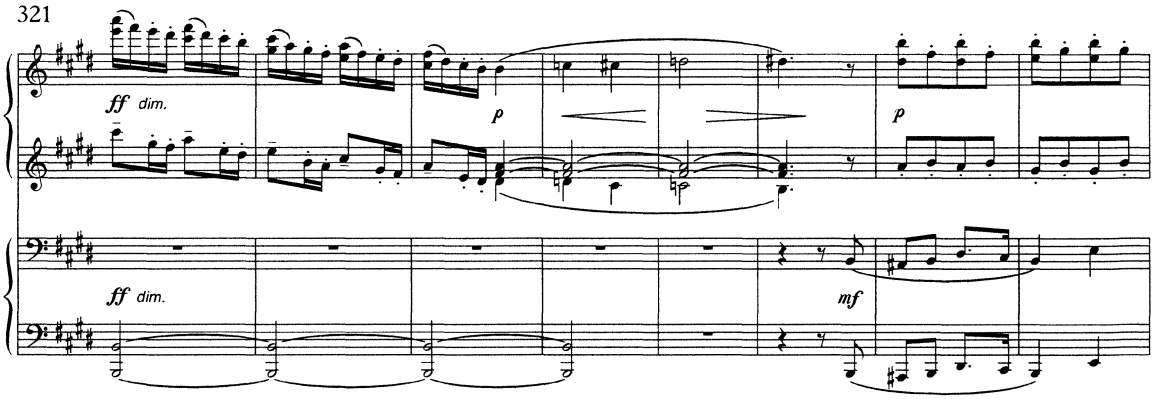

Takt 329: Som 2. åttendedel i primo hh har jeg valgt fiss, ikke a. Jfr. takt 60.

Takt 326-342: Hele secondos parti er her transponert en oktav ned. Dette er gjort både for å skape større balanse i klangen opp mot det høye leie i primo, og for å gjøre det hele mer behagelig for secondo å spille. I taktene 342-343 har jeg lagt til en ekstra oktavdobling av tonene aiss-h.

Takt 343-349: Jeg har også her slanket akkordene i secondo for å unngå kollisjoner med primo.

Takt 350-353: Secondo vh er transponert en oktav ned, av samme grunn som i taktene 326-342. I takt 349 har jeg justert overstemmen i secondo vh slik at det antydes en linje ned til det nye leie.

Takt 359-369: I dette partiet har jeg omdisponert stemmene på samme måte som i taktene 90-100.

Takt 394-397: Stemmene er også her omdisponert. Denne gang for å få fram en smidig vekselvirkning mellom primo og secondo, og dermed hindre utidig kjedsomhet i secondo, som i alle firhendigutkastene bare hviler på en lang h gjennom 12 takter.

Takt 396-401: Firhendigskissene avviker melodisk noe fra orkesterversjonen. Jeg har valgt å følge firhendigversjonen.

Takt 402-405: Her står i firhendigutgavene triller i begge hender i primo. Jeg har av spilletekniske årsaker valgt å beholde trillene bare på den øverste tonen (hh). I secondo har jeg lagt til hornrytmen fra partituret. Fakturen er ellers litt tynn her (jfr. takt 394-397).

Takt 410-412: Jeg har skrevet staccato på samtlige akkorder i samsvar med alle firhendigutgavene.

NB noter
This music is copyright protected